

Nr 10**Lagutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hemförsäljning jämte motioner m. m.**

Genom en den 19 mars 1971 dagtecknad proposition, nr 86, har Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om hemförsäljning m. m.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till lag om hemförsäljning m. m. Lagen ger konsument möjlighet att frånträda vissa köp- eller s. k. abonnemangsavtal som har ingåtts i hans bostad eller under andra likartade förhållanden genom att inom en vecka — ”ångerveckan” — skriftligen meddela säljaren att han frånträder avtalet.

Den föreslagna lagen gäller vid yrkesmässig försäljning av lös egendom för enskilt bruk, under förutsättning att köparen avger eller antar anbud vid sammanträffande med säljaren eller dennes ombud i köparens bostad eller i övrigt på annan plats än säljarens eller ombudets fasta försäljningsställe. Lagen gäller under motsvarande förutsättningar också i fråga om vissa avtal varigenom en näringsidkare åtar sig att fortlöpande tillhandagå en konsument med tjänster. Om ett köpeavtal ingås och fullgörs på ömse sidor vid sammanträffandet, är lagen inte tillämplig.

För att köparen skall få kännedom om sin rätt att frånträda avtalet, skall säljaren vid sammanträffandet lämna honom underrättelse om hans rättigheter enligt den nya lagen. Underrättelsen skall lämnas och kvitteras på fastställt formulär. Iakttagande av dessa bestämmelser blir konsumenten över huvud taget inte bunden av sin beställning.

Har köparen frånträtt avtalet skall i princip vardera parten lämna tillbaka vad han har mottagit. Har säljaren inte hämtat godset inom tre månader, tillfaller det köparen utan kostnad.

Lagen innehåller också en bestämmelse som slår fast, att om köparen har lämnat anbud till ombud för säljaren, han normalt skall ha rätt att utgå från att ett antagande svar från säljaren avser det av ombudet mot-

tagna anbudet. Det betyder bl. a. att även om det vid sidan av en skriftlig beställning har förekommit muntliga utfästelser från ombudets sida, säljaren blir bunden av dessa, om han inte i sitt svar uttryckligen anger att detta inte omfattar utfästelserna eller det uppenbart framgår av omständigheterna att svaret inte överensstämmer med köparens anbud. Den rätt ombudet sålunda har att mottaga även muntliga anbud från köparen kan inte begränsas av säljaren genom klausul i ordersedel eller på annat sätt.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1971.

Lagförslaget har följande lydelse.

Förslag till

Lag om hemförsäljning m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 § Denna lag äger tillämpning vid yrkesmässig försäljning av lös egendom, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk, i fall då köparen avger anbud eller svar på anbud vid sammanträffande med säljaren eller ombud för denne i köparens bostad eller eljest på annan plats än säljarens eller ombudets fasta försäljningsställe.

Lagen gäller under motsvarande förutsättningar även i fråga om näringsidkares åtagande att mot vederlag fortlöpande tillhandagå någon med underhåll eller tillsyn av egendom, undervisning eller andra liknande tjänster.

I fråga om avtal, som slutes och på ömse sidor fullgöres vid sammanträffandet, gäller lagen endast om köparen betalar köpeskillingen eller del därav med användande av kreditbevis eller med belopp som han erhåller som lån av säljaren eller genom dennes förmedling.

2 § Köparens anbud eller svar är gällande mot honom endast om han av säljaren eller dennes ombud vid sammanträffandet mottager en särskild handling, varigenom han erinras om sina rättigheter enligt denna lag, och bekräftar mottagandet genom sin underskrift på ett exemplar av handlingen. Det exemplar som överlämnas till köparen skall vara åtföljt av blankett för meddelande enligt 4 §.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer fastställer formulär till handling och blankett som avses i första stycket.

3 § Har köparen avgivit anbud till ombud för säljaren och meddelar säljaren, att han antager anbudet, skall han anses ha godtagit anbudet sådant det framförts till ombudet, om ej annat uttryckligen anges eller uppenbart framgår av omständigheterna.

Säljaren kan ej med verkan mot köparen inskränka den rätt för ombudet att mottaga anbud som följer av första stycket.

4 § Köparen kan frånträda sitt anbud eller svar genom att överlämna eller med post eller telegraf avsända skriftligt meddelande härom till säljaren inom en vecka, räknat från dagen för sammanträffandet. Har köparen i fall som avses i 1 § första stycket mottagit godset eller del därav, är hans rätt att frånträda anbudet eller svaret beroende av att han håller godset tillgängligt för säljaren i väsentligen oförändrat och oförminskat skick. Han står dock icke faran för att godset av våda förstöres, försämras eller minskas eller undergår förändring endast genom sin egen beskaffenhet eller till följd av åtgärd som varit nödvändig för undersökning av godset.

5 § Frånträder köparen sitt anbud eller svar enligt 4 §, åligger det säljaren att inom tid som skäligen åtgår för godsets avhämtande återställa vad han kan ha mottagit av vederlaget. Köparen har rätt att hålla godset inne till dess säljaren har fullgjort sin betalningsskyldighet. Avhämtas ej godset inom tre månader efter sammanträffandet, tillfaller godset köparen utan vederlag.

Återgår avtal om tillhandahållande av tjänst, skall den omständigheten att säljaren redan utfört viss del av sitt åtagande icke befria honom från skyldigheten att betala åter vad han uppburit.

6 § Villkor, varigenom köparens rättigheter enligt denna lag inskränkes, är ogiltigt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1971.

Motionsyrkanden

Med anledning av propositionen har väckts följande motioner:

1. motionen 1971: 1435 av herr Levin (fp), vari hemställs att riksdagen, i analogi med lagen den 31 mars 1950 om rätt för hantverkare att sälja gods som ej avhämtats, beslutar att 5 § första stycket lagen om hemförsäljning skall ha följande lydelse.

Frånträder köparen sitt anbud eller svar enligt 4 §, åligger det säljaren att inom tid som skäligen åtgår för godsets avhämtande återställa vad han kan ha mottagit av vederlaget. Köparen har rätt att hålla godset inne till dess säljaren har fullgjort sin betalningsskyldighet. Avhämtas ej godset inom sex månader efter sammanträffandet, äger köparen rätt att på offentlig auktion sälja godset och uttaga sin eventuella fordran och uppkomna kostnader ur köpeskillingen. Överskott skall ofördröjligen tillställas säljaren. Om godset uppenbarligen saknar saluvärde, äger köparen bortskaffa detsamma.

2. motionen 1971: 1436 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp) vari hemställs att riksdagen beslutar att en lagstadgad s. k. ångervecka införes även vid hemförsäljning med kontantbetalning om priset uppgår till minst 200 kronor, att tiden inom vilken en säljare måste återta sitt

gods, förlängs från tre till fyra månader samt att därvid beaktas vad som i motionen anförts för det fall då köparen inte bereder säljaren tillgång till godset, att kostnaderna för skriftligt beställda och kontant betalade installationer skall bestridas av köparen även om köpet återgår, att kontrakt och övriga villkor som upprättas vid hemförsäljning måste vara avfattade på svenska eller försedda med fullständig översättning, samt att utskottet utarbetar erforderliga lagtexter. Vidare hemställs att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala vad som i motionen anförts beträffande hemförsäljning på främmande språk, och att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära speciell utredning om telefonförsäljning enligt vad som i motionen anförts.

3. motionen 1971: 1437 av fru Nordlander m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen beslutar

dels att 1 § första stycket lagen om hemförsäljning m. m. — med avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag — får följande lydelse:

Denna lag äger tillämpning vid yrkesmässig försäljning av lös egendom, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk, i fall då köparen avger anbud eller svar på anbud vid sammanträffande med säljaren eller ombud för denne i köparens bostad eller eljest på annan plats än säljarens eller ombudets fasta försäljningsställe. Försäljningsställe på mässa, utställning eller dylikt, som upprättas under begränsad tid, är i denna lag ej att anse som fast försäljningsställe.

Lagen gäller under motsvarande förutsättningar även i fråga om näringsidkares åtagande att mot vederlag fortlöpande tillhandagå någon med underhåll eller tillsyn av egendom, undervisning eller andra liknande tjänster.

dels att 1 § tredje stycket i nämnda lag utgår.

4. motionen 1971: 1438 av herr Söderström m. fl. (m, c, fp), vari hemställs att riksdagen måtte anta det till prop. 86 fogade förslaget till Lag om hemförsäljning m. m. med följande ändring:

§ 5

Frånträder . . . sin betalningsskyldighet. Avhämtas ej godset inom sex månader efter sammanträffandet, tillfaller godset köparen utan vederlag.

Återgår . . . uppburit.

Motiveringen till lagförslagen. Motionerna

I det följande återger utskottet vad departementschefen anfört i lagrådsremissen under rubriken "1. Inledning" samt i den allmänna motiveringen. Av vad som har anförts i specialmotiveringen återger utskottet endast de avsnitt som är av intresse med hänsyn till motionerna.

Ur lagrådets uttalanden samt departementschefens yttrande i anledning därav återges de avsnitt som gäller 3 § i lagförslaget.

Motionernas innehåll redovisas sammanfattningsvis under rubriken "Utskottet" i anslutning till frågor, vartill de hänför sig. I fråga om motionernas fullständiga innehåll hänvisar utskottet till de tryckta motionerna.

Inledning

Konsumtionskreditutredningen lade i betänkandet Konsumtionskrediter i Sverige (SOU 1966: 42) fram bl. a. förslag till lag om rätt att frånträda avtal i vissa fall. Vid remissbehandlingen hävdades från flera håll att frågan krävde ytterligare utredning. Utredningsförslaget i denna del har hittills inte heller föranlett några lagstiftningsåtgärder.

I rekommendation 1967: 15 hemställde Nordiska rådet till de nordiska ländernas regeringar att undersöka behovet av och överväga innehållet i en skyddsregel särskilt för sådana fall då avtal träffas eller beställning sker vid den ena partens besök utan anmodan i den andra partens bostad eller på därmed jämförlig plats.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande i februari 1968 tillkallades i Sverige särskilda sakkunniga för att följa ett i Danmark och Norge pågående lagstiftningsarbete avseende den lagstiftningsfråga som berörs i rekommendationen och att överväga om anledning förelåg att föreslå ändringar i den svenska lagstiftningen. I Finland hade utsetts en sakkunnig med motsvarande uppdrag. De svenska sakkunniga¹ har efter samarbete med de sakkunniga i Danmark, Finland och Norge den 18 juni 1970 avgett betänkandet Hemförsäljning (SOU 1970: 35) med förslag till lag om hemförsäljning m. m.

Över betänkandet har remissyttranden avgetts av hovrätten för Västra Sverige, försäkringsinspektionen, kommerskollegium, statens institut för konsumentfrågor (konsumentinstitutet), statens konsumentråd, statens pris- och kartellnämnd, konsumentutredningen, Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare (domareföreningen), Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges rättshjälpsjurister, Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Svenska företagares riksförbund, Direktförsäljningsföretagens förening, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska tidningsutgivareföreningen, Sveriges handelsagenters förbund, Föreningen Sveriges handelsresande, Kooperativa förbundet (KF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens cen-

¹ Rättschefen Ulf K. Nordenson och hovrättsassessorn Allan Ekström; direktiv se riksdagsberättelsen 1969 Ju: 55.

tralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Husmodersförbundet Hem och Samhälle samt Motorbranschens riksförbund.

Kommerskollegium har bifogat gemensamt yttrande av handelskammarna i Göteborg, Borås och Karlstad samt yttranden av Stockholms handelskammare, Östergötlands och Södermanlands handelskammare, Gotlands handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare. Sveriges marknadsförbund har med instämmande hänvisat till det yttrande som Direktförsäljningsföretagens förening avgett.

Också i Danmark och Norge har lagts fram betänkanden med förslag till lagstiftning angående hemförsäljning. Ett finländskt förslag kan väntas under våren 1971.

Vid ärendets behandling i justitiedepartementet har överläggningar ägt rum med företrädare för de danska, finländska och norska justitiedepartementerna.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Lidbom*, bl. a. följande.

7.1 Allmänna synpunkter

Vår förmögenhetsrätt vilar i stor utsträckning på lagar som kom till under 1900-talets första decennier. De är präglade av sin tids liberalistiska grundsyn på det ekonomiska livet. Lagarna utgår sålunda från bilden av avtalskontrahenterna som två socialt och ekonomiskt likvärdiga parter. I konsckvens härmed gäller på förmögenhetsrättens område grundsatsen om avtalsfrihet. Denna har visserligen med tiden underkastats vissa inskränkningar, dels genom generellt verkande bestämmelser — s. k. generalklausuler — dels genom olika tvingande specialbestämmelser av begränsad räckvidd. Alltjämt gäller dock som huvudregel på förmögenhetsrättens område, att lagstiftaren har överlämnat åt avtalskontrahenterna att tillvarata sina egna intressen så långt de förmår.

Vid sidan av denna civilrättsliga avtalsfrihet gäller i vårt land en — numera oskriven — princip om oinskränkt rätt för svensk medborgare att driva näring, även om denna allmänna näringsfrihet inom vissa näringsgrenar är begränsad genom särskilda föreskrifter, mestadels i den formen att rätten att idka viss näring är underkastad tillståndsprövning.

För att ett system med vidsträckt avtalsfrihet och näringsfrihet skall

fungera tillfredsställande krävs att företagarna inte utnyttjar sin handlingsfrihet på ett sätt som är till skada för konsumenterna. En i och för sig önskvärd konkurrensfrihet blir inte till nytta för konsumenterna om den inte inriktas på sådant som är av positivt värde för dem eller om de konkurrensmetoder som används försvårar ett rationellt konsumtionsval.

Från samhällets sida har under senare tid vidtagits olika åtgärder för att skydda konsumenterna mot ogynnsamma verkningar av det förut beskrivna rättsläget. Här bör särskilt nämnas lagen (1970: 412) om otillbörlig marknadsföring. Denna innehåller vid sidan av vissa bestämmelser om straff för speciella marknadsföringsmetoder en generalklausul, som ger vidsträckta möjligheter att vid vite förbjuda otillbörliga förfaranden genom reklam och annan marknadsföring.

Också behovet av särskilda skyddsregler för konsumenterna som avtalskontrahenter har uppmärksammats av statsmakterna såväl på det näringsrättsliga som på det civilrättsliga planet.

På det näringsrättsliga området bör här nämnas det tidigare i dag anmälda förslaget till lag om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor, som främst tar sikte på formulärrätten (prop. 1971: 15). Den föreslagna lagen bygger på en generalklausul. Denna ger möjlighet att förbjuda företagare att vid försäljning till konsument använda kontraktsvillkor som är otillbörligt mot konsumenten. Tillämpningen av lagstiftningen skall ankomma på konsumentombudsmannen och marknadsrådet.

I propositionerna om otillbörlig marknadsföring och om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor understryks bl. a. betydelsen av att samhällsorganen påtar sig ett ansvar för att näringsverksamheten bedrivs i former som inte strider mot konsumenternas intressen.

Vad angår det civilrättsliga skyddet för konsumenterna som avtalskontrahenter bör nämnas, att köplagssakkunniga genom tilläggsdirektiv år 1967 har fått i uppdrag bl. a. att överväga behovet av särskilda köprättsliga regler till konsumenternas skydd. Sakkunniguppdraget avser inte bara frågan om inskränkning av den köprättsliga avtalsfriheten till skydd för konsumenter utan de sakkunniga har att göra en allmän översyn av köplagen.

Vidare har år 1970 efter bemyndigande av Kungl. Maj:t tillkallats en sakkunnig med uppdrag att verkställa utredning angående generalklausulerna i den förmögenhetsrättsliga lagstiftningen. Syftet med utredningen är bl. a. att den civilrättsliga lagstiftningen skall bringas i närmare överensstämmelse med den näringsrättsliga regleringen i förslaget till lag om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor och att generalklausulerna skall kunna utnyttjas som ett kompletterande instrument i strävandena mot ett förstärkt skydd för konsumenterna.

De generellt verkande åtgärder mot den fria konkurrensens avigsidor som sålunda har vidtagits eller förbereds får dock inte hindra punktvisa

insatser från lagstiftarens sida på det ena eller andra området, där det har visat sig att konsumenterna behöver skydd och där de generella åtgärderna inte kan antas vara tillräckliga.

Ett område som i detta hänseende har kommit i blickpunkten på senare tid är den s. k. hemförsäljningen, dvs. försäljning i köparens hem eller under andra liknande omständigheter. De problem som hemförsäljning kan ge upphov till för konsumenterna uppmärksammades av konsumtionskreditutredningen, som i sitt år 1966 avgivna betänkande Konsumtionskrediter i Sverige lade fram förslag till lag om rätt att frånträda avtal i vissa fall. Enligt förslaget skulle konsument, som ingått avtal om köp av vara eller om förvärv av tjänst eller annan nyttinghet, ha möjlighet att frånträda avtalet när detta kommit till på grund av anbud vid säljarens eller hans ombuds personliga besök i konsumentens bostad eller därmed jämförlig vistelseort. Lagen skulle dock inte gälla för den händelse avtalet helt hade fullgjorts vid besöket. Önskade konsumenten frånträda avtalet, skulle han enligt förslaget meddela detta till säljaren senast inom en vecka från det han insett eller bort insett att avtal kommit till stånd.

Vid remissbehandlingen av förslaget hävdades från flera håll, att frågan krävde ytterligare utredning. Förslaget har hittills inte lett till någon lagstiftning.

Sedermera har Nordiska rådet i rekommendation (1967: 15) hemställt till de nordiska ländernas regeringar att undersöka behovet av och överväga innehållet i en skyddsregel särskilt för sådana fall där avtal träffas eller beställning sker vid ena partens besök utan anmodan i den andra partens bostad eller på därmed jämförlig plats. Sedan kommittéer tillsatts i Danmark och Norge för att utreda denna fråga, tillkallades i Sverige sakkunniga för att följa dessa kommittéers arbete och överväga om anledning förelåg att föreslå ändringar i den svenska lagstiftningen.

Efter samråd med de danska och norska kommittéerna och en finländsk observatör har de sakkunniga nu lagt fram förslag till lag om hemförsäljning m. m. Förslaget gäller i fråga om yrkesmässig försäljning av varor till konsument, när denne har avgett anbud eller antagande svar på anbud i sin egen eller annans bostad. Lagen avses få motsvarande tillämpning på vissa avtal om fortlöpande tjänster. Konsumenten skall enligt förslaget kunna frånträda sin rättshandling inom en vecka. De sakkunniga föreslår att rena kontantköp och vissa kreditköp undantas från lagens tillämpningsområde. Förslaget innehåller också vissa bestämmelser om utfästelser som ombud för säljaren gjort vid sidan av köpekontrakt, ordersedel eller liknande handling, s. k. sidolöpare.

Under remissbehandlingen har tanken på lagstiftning till skydd för konsumenten vid hemförsäljning så gott som genomgående godtagits

eller lämnats utan erinran. Från något håll hävdas dock att lagstiftningen om otillbörlig marknadsföring och om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor erbjuder ett tillräckligt skydd. Å andra sidan har i vissa yttranden framförts tanken att man i vart fall på sikt bör överväga näringsrättsliga åtgärder i syfte att i princip förbjuda hemförsäljning.

I fråga om behovet av lagstiftning till skydd för konsumenten vill jag framhålla att redan försäljningsformen som sådan ökar svårigheterna för konsumenterna att fatta rätt avvägda köpbeslut och kan föra med sig avtal som är direkt oförmånliga för konsumenterna. Hemförsäljning avser ofta relativt dyrbara kapitalvaror, t. ex. hushållsmaskiner av olika slag. För konsumenten är det här ofta särskilt viktigt att överväga vad han behöver och har råd med och omsorgsfullt välja mellan de olika fabrikat som finns i marknaden. Ofta växlar också varornas priser kraftigt mellan olika inköpsställen. Vid hemförsäljning saknar konsumenten möjlighet att jämföra pris, kvalitet och service i fråga om konkurrerande produkter på det sätt som han kan göra vid besök i varuhus eller i flera med varandra konkurrerande butiker.

Vidare är köparen vid hemförsäljning regelmässigt från början i underläge på det sättet att han inte har planerat något köp och därför inte har tillräckligt underlag för diskussionen med säljaren, som därmed har sina argument för en affär i beredskap.

Vid hemförsäljning förekommer enligt vad erfarenheten visar inte bara ett moment av överrumpling utan ibland används också hårdförövertalning för att förmå konsumenten till köp. Det förekommer att försäljaren skaffar sig tillträde till bostaden under falska förespeglningar, t. ex. genom att påstå sig syssla med en marknadsundersökning. Köparen kan till slut känna sig mer eller mindre tvungen att skriva på ett kontrakt för att bli av med säljaren. Omständigheter som bidrar till att minska det normala köpmotståndet kan vara att den omedelbara ekonomiska insatsen är liten — hemförsäljning sker till största delen på avbetalning — och att köparen inte har någon att rådföra sig med. Det inträffar att köparen efter besöket, när han får överväga saken i lugn och ro eller diskuterar den med andra, kommer till insikt om att han inte behöver varan eller ens har råd att köpa den.

Möjligheterna att med stöd av lagen om otillbörlig marknadsföring ingripa mot alltför aktiva eller på annat sätt otillbörliga marknadsföringsmetoder är i och för sig värdefulla även vid hemförsäljning. Också den förslagna lagstiftningen om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor kan här få betydelse. Med hänsyn till de speciella förhållanden som enligt vad jag nyss har angett föreligger vid hemförsäljning kan emellertid de nämnda lagarna inte anses ge ett tillräckligt skydd. Det bör särskilt framhållas att det just vid hemförsäljning synes föreligga behov av ett skydd som sträcker sig längre än vad som kan åstadkommas med en lagstiftning som tar sikte enbart på otillbörliga förfaranden från säl-

järens sida, eftersom försäljningsformen som sådan minskar konsumenternas möjligheter att göra rationella köp.

Det föreligger sålunda enligt min mening behov av särskild lagstiftning till skydd för konsumenterna vid hemförsäljning.

Ingripande mot hemförsäljning skulle i och för sig kunna tänkas ske genom näringsrättsliga åtgärder, dvs. genom att förbjuda hemförsäljning helt eller delvis eller uppställa villkor för näringsidkarnas rätt att använda denna försäljningsmetod. En förbudslagstiftning är givetvis det mest effektiva medlet mot de olägenheter som visat sig vara förenade med hemförsäljning. Man måste emellertid räkna med att hemförsäljning kan utgöra ett värdefullt komplement till butikshandeln för vissa konsumenter både i tätorterna och på landsbygden. I en undersökning som pris- och kartellnämnden har gjort på de sakkunnigas begäran redovisas en omsättning av 300 milj. kr. under år 1968 för sådana kontraktsbunden hemförsäljning som ingick i undersökningen. Härtill kommer att ett förbud mot hemförsäljning av böcker inte kan genomföras utan ändringar i tryckfrihetsförordningens bestämmelser om rätten att sprida tryckt skrift. Att utesluta böcker från ett förbud mot hemförsäljning utan att samtidigt införa någon form av civilrättslig reglering skulle å andra sidan innebära, att fältet lämnas fritt för missbruk på ett område där avarter i särskilt hög grad har gett sig tillkänna.

Ett system med tillståndsvång och därmed viss kontroll från det allmännas sida finns redan i förordningen om tillfällig handel, som dock i praktiken inte är tillämplig på hemförsäljning i egentlig mening. Ett allmänt tillståndsvång för hemförsäljning och liknande försäljningsformer skulle knappast kunna råda bot på de olägenheter som typiskt sett är förenade med dem, nämligen svårigheterna för konsumenterna att jämföra pris, kvalitet och service på konkurrerande varor och tjänster. Man måste också räkna med att ett system med tillståndsvång skulle medföra ett betydande administrativt merarbete. Slutligen kan i fråga om hemförsäljning av tryckt skrift anföras betänkligheter från tryckfrihetsrättslig synpunkt.

Enligt min mening bör därför näringsrättsliga åtgärder mot hemförsäljning och liknande försäljningsformer undvikas, om man med en civilrättslig lagstiftning kan komma till rätta med förekommande olägenheter. Detta beror i sin tur på hur en sådan lagstiftning utformas. De sakkunnigas förslag bygger, som tidigare har nämnts, på tanken att man skall begränsa köparens bundenhet av de rättshandlingar han har företagit i samband med hemförsäljning. Han skall få en betänketid — en ångerfrist — under vilken han kan överväga om han vill fullfölja avtalet. Enligt min mening är det möjligt att genom ett sådant system bereda konsumenterna ett så effektivt skydd, att man nu skall kunna avstå från näringsrättsliga åtgärder mot hemförsäljning. Det är dock nödvändigt att utvecklingen på detta område noga följs även

sedan en särskild civilrättslig skyddslagstiftning genomförts, och jag anser det inte uteslutet att ett näringsrättsligt ingripande kan bli aktuellt om den civilrättsliga regleringen visar sig otillräcklig.

Under remissbehandlingen har yppats något olika meningar i frågan när en civilrättslig lagstiftning beträffande hemförsäljning bör genomföras. De sakkunniga anser, att det inte erbjuder några svårigheter att ta upp frågan till omedelbar behandling. Denna ståndpunkt har i allmänhet godtagits av remissinstanserna. Från några håll har dock ifrågasatts om det inte vore bättre att avvakta resultatet av det reformarbete som pågår på den allmänna köprättens och avtalsrättens områden i syfte att stärka konsumenternas rättsskydd i allmänhet. Andra anser att den föreslagna lösningen bara bör bli temporär i avvaktan på en omarbetning av köplagen. Önskemål har också framförts i fråga om inriktningen av det fortsatta utredningsarbetet på köprättens område, t.ex. att förutsättningarna för ett system med generellt öppet köp skall utredas.

För egen del anser jag att det föreligger ett så påtagligt behov av skydd för konsumenterna vid hemförsäljning, att en lagstiftning på detta område bör genomföras snarast möjligt. Jag kan i likhet med de sakkunniga inte finna annat än att det går att avgränsa en sådan lagstiftning så att man inte föregriper en samlad lösning av de centrala förbrukningsrättsliga problem som är under utredning. De erfarenheter som en speciallagstiftning om hemförsäljning ger kan tas till vara vid det fortsatta arbetet på konsumentköprättens område i stort. Leder detta arbete till en särskild konsumentköplag, framstår det som naturligt att specialreglerna om hemförsäljning förs in i en sådan lag, om inte de regler som kan komma att gälla för konsumentköp i allmänhet är tillräckliga för att skydda konsumenterna även mot de olägenheter som sådan försäljning för med sig.

Med anledning av de önskemål som förts fram om det fortsatta arbetet på konsumentköprättens område vill jag erinra om vad jag tidigare har sagt om att köplagssakkunniga har i uppdrag att förutsättningslöst pröva behovet av särskilda regler till skydd för konsumenterna. Man kan utgå från att de sakkunniga därvid kommer att pröva också sådana tankegångar rörande innehållet av den framtida konsumentköprätten som framförts under remissbehandlingen av förevarande förslag.

Från några håll har anförts farhågor för att en reglering efter de grundlinjer som de sakkunnigas förslag bygger på — med en begränsning av köparens bundenhet — skulle minska respekten för avtal i allmänhet. För min del finner jag dessa farhågor överdrivna. Förslagets syfte är att eliminera verkningarna av att köparen just vid hemförsäljning typiskt sett befinner sig i ett underläge. Det får förutsättas att information i massmedia och annan konsumentupplysning kommer att göra lagstiftningens tillämpningsområde klart för konsumenterna. Det

finns därför inte anledning tro att en lagstiftning på detta särskilda område skulle påverka uppfattningen om avtals bindande verkan på andra områden.

I likhet med den alldeles övervägande delen av remissinstanserna anser jag därför att de sakkunnigas förslag kan läggas till grund för en lagstiftning i ämnet.

Som har framgått har utredningsarbetet bedrivits i nordiskt lagsamarbete. Sålunda föreligger i Norge ett kommittébetyänkande med förslag till lagstiftning om rätt att frånträda avtal som har ingåtts vid hemförsäljning. Förslaget har remissbehandlats och man synes kunna räkna med att det kommer att leda till lagstiftning. I Finland är arbetet alltjämt på utredningsstadiet, men även där föreligger ett intresse för lagstiftning av det slag som de svenska sakkunniga har föreslagit. I Danmark, där frågan har behandlats i ett kommittébetyänkande, är det mera ovisst om någon civilrättslig lagstiftning kommer till stånd, eftersom man där redan har näringsrättsligt förbud mot hemförsäljning med vissa undantag.

7.2 Huvudgrunderna för lagstiftningen

7.2.1 Tillämpningsområdet

Vad angår de avtalstyper på vilka lagstiftningen skall tillämpas föreslår de sakkunniga att den skall omfatta dels köp av lös egendom, dels s. k. abonnemangsavtal, dvs. avtal varigenom någon åtar sig att under en tidsperiod eller tillsvidare vid återkommande tillfällen tillhandagå annan med underhåll eller tillsyn av egendom, undervisning och andra liknande tjänster. Under remissbehandlingen har förslaget i denna del i allmänhet lämnats utan erinran. Från några håll har emellertid framförts önskemål om undantag för vissa varugrupper, nämligen s. k. dagligvaror, tidningar och tidskrifter samt bilar.

Förslaget att dagligvaror, som ungefär torde motsvara varusortimentet i den vanliga livsmedelshandeln, skall undantas från lagstiftningen motiveras främst med att hemförsäljning av sådana varor utgör ett värdefullt komplement till försäljningen från fasta försäljningsställen. Jag delar i och för sig denna uppfattning. Hemförsäljning av livsmedel sker emellertid vanligen mot kontant betalning. Jag kommer i det följande att föreslå, att avtal som fullgjorts på ömse sidor vid köparens sammanträffande med säljaren eller dennes ombud inte skall omfattas av lagstiftningen. Det föreligger med en sådan avgränsning enligt min mening inte något praktiskt behov av att särskilt undanta dagligvaror från den föreslagna lagstiftningen. Så torde inte heller vara fallet i fråga om tidningar och tidskrifter.

Vad angår bilförsäljning kan jag inte finna att den i något väsentligt hänseende skiljer sig från försäljning av andra mera dyrbara kapital-

varor. Jag anser därför att försäljning av bilar bör omfattas av lagen. Inte heller i övrigt finns enligt min mening skäl att göra något undantag såvitt gäller försäljning av lös egendom.

I huvudsak samma behov av konsumentskydd som föreligger vid hemförsäljning av lös egendom torde göra sig gällande också i fråga om avtal som under motsvarande förhållanden ingås mellan en företagare och en konsument om tillhandahållande av fortlöpande tjänster, t. ex. tillsyn eller service av en anläggning. Jag biträder därför de sakkunnigas förslag även i denna del och vill i sammanhanget erinra om att ett avtal kan avse både försäljning av lös egendom och vissa tjänster som säljaren skall utföra i anslutning därtill, t. ex. avtal om en korrespondenskurs som omfattar både undervisningsmateriel och handledning. Däremot bör uppenbarligen inte anställningsavtal kunna frånträdas av arbetsgivaren under åberopande av förevarande lagstiftning.

De sakkunniga har föreslagit, att försäkringsavtal inte skall omfattas av lagen. Denna ståndpunkt biträds eller lämnas utan erinran av det stora flertalet remissinstanser, bl. a. försäkringsinspektionen. Däremot föreslår statens konsumentråd och TCO att även ackquisition av försäkringar i hemmen bör falla under lagen.

För egen del vill jag i likhet med de sakkunniga erinra om att det enligt 302 § lagen om försäkringsrörelse åligger försäkringsbolags styrelse och verkställande direktör att övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring hos bolaget sker på sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Kungl. Maj:t kan enligt samma lagrum meddela närmare föreskrifter angående anskaffningsverksamheten och kan därvid också förordna att frågor om denna verksamhet skall handläggas av en av Kungl. Maj:t utsedd nämnd. Försäkringsbolagen har träffat frivilliga överenskommelser om anskaffningsverksamheten, och något behov av föreskrifter enligt 302 § lagen om försäkringsrörelse har hittills inte visat sig föreligga. Skulle missförhållanden ge sig tillkänna i samband med anskaffning av försäkringar i hemmen och på liknande platser ger dock nämnda bestämmelse tillräckliga möjligheter till ingripanden. Med hänsyn härtill biträder jag förslaget att försäkringsavtal inte skall omfattas av den nu aktuella lagstiftningen.

I fråga om avtalsparternas ställning innebär de sakkunnigas förslag att lagen skall gälla vid yrkesmässig försäljning. Vidare krävs att vad som förvärfvas är avsett huvudsakligen för privat bruk. Dessa förslag har genomgående godtagits vid remissbehandlingen och vid de nordiska departementsöverläggningarna, och jag har inte någon invändning mot dem. Jag återkommer i specialmotiveringen till den närmare innebörden av den nu angivna avgränsningen av lagstiftningen.

Vad angår de förhållanden under vilka konsumenten företar rätts handlingen förordar de sakkunniga, att endast fall då köparen har avgett anbud eller antagande svar på anbud

i egen eller annans bostad skall inbegripas under lagstiftningen. De sakkunniga är visserligen medvetna om att det kan föreligga ett behov av skydd för konsumenterna också vid annan uppsökande försäljning än sådan som sker i hemmen. De anser emellertid att en speciallagstiftning av detta slag, vilken innebär avvikelser från de avtalsrättsliga principer som annars gäller, inte bör ges vidsträcktare tillämpningsområde än som är oundgängligen nödvändigt och att man därför f. n. inte bör gå utanför området för hemförsäljning i mera inskränkt mening. Försäljning i säljarens eller tredje mans bostad omfattas dock av de sakkunnigas förslag.

Under remissbehandlingen har framkommit önskemål både om ett snävare och om ett vidare tillämpningsområde för lagstiftningen. Några remissinstanser, bland dem industriförbundet, anser att lagen i enlighet med Nordiska rådets rekommendation bör omfatta endast de fall då säljarens besök hos köparen sker utan anmodan från denne. Industriförbundet hänvisar till att köparen i regel inte torde få leverans så länge han inte är definitivt bunden av sin rättshandling och att det därför är ett konsumentintresse att tillämpningsområdet inte görs för vidsträckt. Däremot förordas från företrädare för konsumentintressena att lagstiftningen vidgas att omfatta all försäljning som inte sker från ett av säljarens inrättat fast försäljningsställe. Denna ståndpunkt intar bl. a. LO, som anser att konsumenten också utanför bostaden har svårt att värja sig mot påträngande försäljning, t. ex. tillfällighetsförsäljningar, mässförsäljningar och försäljningar i samband med pensionärsutflykter, på arbetsplatser och i skolor. I ett annat yttrande pekas särskilt på sådana tillställningar som säljare anordnar på t. ex. biografen. Från något håll hävdas att även försäljning per telefon bör inbegripas under lagen.

Behov av särskilt skydd för köparen föreligger otvivelaktigt främst i de fall då säljaren oombedd uppsöker köparen i dennes bostad. Köparen saknar då i regel möjligheter att göra erforderliga jämförelser i fråga om pris och kvalitet på det slags vara det gäller. Normalt befinner han sig då också i ett psykologiskt underläge gentemot säljaren. Dessa skäl gör sig givetvis inte gällande med samma styrka när initiativet till säljarens besök har tagits av köparen själv. Som de sakkunniga har framhållit skulle det emellertid kunna medföra betydande bevisvärigheter, om man undantog sådana fall från lagstiftningen. Mot en sådan ordning talar också risken för att försäljare skulle söka kringgå lagen genom att skaffa sig en anmodan från köparen att besöka denne, t. ex. vid ett överrumplande telefonsamtal strax före besöket. Jag delar därför de sakkunnigas uppfattning att lagen generellt bör gälla när försäljningen sker i köparens bostad.

Utöver hemförsäljning i nyss angivna bemärkelse förordas de sakkunniga, som förut har nämnts, att lagstiftningen skall omfatta också rättshandlingar som sker vid köparens sammanträffande med säljaren

i annans bostad. De har härvid särskilt tänkt på tillställningar där någon efter överenskommelse med ett företag bjuder in vänner och bekanta till sitt hem för att sälja företagets varor. Förslaget i den delen har i allmänhet lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Enligt min uppfattning befinner sig konsumenten i nu åsyftade fall normalt i en situation liknande den som föreligger när säljaren uppsöker konsumenten i dennes egen bostad. Jag är därför ense med de sakkunniga om att lagstiftningen bör omfatta all försäljning som sker i köparens eller annans bostad.

Som skäl för att begränsa lagstiftningen till försäljning i köparens eller annans bostad åberopar de sakkunniga främst att hittillsvarande erfarenheter inte ger belägg för att försäljning under andra förhållanden har gett upphov till mera betydande olägenheter från konsumentskyddssynpunkt. Vidare framhålls att, i den mån skyddsbehov föreligger, man kan förvänta att arbetsgivare eller annan huvudman för den lokal som det är fråga om ingriper med förbud mot försäljning.

För egen del biträder jag den under remissbehandlingen framförda uppfattningen att skyddsbehovet vid försäljning på köparens arbetsplats samt på sjukhus, skolor och liknande lokaler normalt är i huvudsak detsamma som i köparens eller annans bostad. Enligt min mening föreligger det en påtaglig risk för att sådana försäljningsformer får ökad utberedning om de lämnas utanför lagstiftningens tillämpningsområde. Att lita till ingripande från lokalinnehavarens sida för att förhindra alltför aggressiva försäljningsmetoder synes mig knappast tillräckligt.

Det finns ytterligare en mera oenhetlig grupp av försäljningsmetoder där det skyddsbehov som kan åberopas gör sig gällande i växlande utsträckning. Jag tänker här på sådana tillfällighetsförsäljningar av olika slag som redovisas i remissyttrandena från konsumenthåll. Det kan gälla försäljning i samband med utflykter eller biografföreställningar som säljaren arrangerar, försäljning i tillfälligt förhyrda lokaler till vilka hus hållen inbjuds genom annonser eller gruppårsändelser, försäljning i anslutning till utställningar, mässor, offentliga tillställningar, basarer osv. Beträffande sådana försäljningar gäller ofta nog att köparen i större eller mindre grad saknar möjligheter att jämföra pris, kvalitet och service på konkurrenternas varor. Ibland har han till och med otillräckliga möjligheter att granska vad som bjuds ut. De psykologiska faktorerna är däremot i hög grad varierande. Man kan peka på att den som lämnar sin bostad för att besöka en mäs sa eller biografförsäljning är på ett annat sätt beredd att möta försäljningserbjudanden än den som uppsöks av en försäljare i sitt hem och att han normalt har möjlighet att utan vidare lämna lokalen. Så är emellertid inte alltid fallet. Enligt vad LO har upplyst i sitt remissyttrande förekommer det en typ av pensionsutflykter, där deltagarna tror att det rör sig om en vanlig utflykt men

där det under lunch- eller kaffepausen förekommer en mycket påträngande försäljningsverksamhet. Under sådana omständigheter föreligger tydligen både överraskningsmoment och svårigheter att komma ifrån försäljaren. I detta och liknande fall kan konsumenten också komma i ett psykologiskt underläge i och med att han har blivit bjuden på det ena eller det andra. Andra personer i den grupp som konsumenten ingår i kan i sådana fall också snarare påverka honom att köpa — genom att de själva gör inköp — än vara ett stöd mot försäljarens övertalningsförsök. Tillfällighetsförsäljningar medför över huvud taget större frestelser till impulsköp än vanlig butiksförsäljning. Jag anser därför att det också med avseende på den grupp av försäljningsmetoder som jag nu har behandlat finns ett konsumentskyddsbehov av samma slag som vid hemförsäljning i egentlig mening.

I enlighet med nu anförda synpunkter delar jag den under remissbehandlingen från konsumenthåll framförda uppfattningen att lagstiftningens tillämpningsområde bör vidgas i förhållande till de sakkunnigas förslag. Att åstadkomma en för alla tänkbara fall helt tillfredsställande gränsdragning stöter uppenbarligen på stora svårigheter. Enligt min mening uppnår man en från saklig synpunkt genomsnittligt sett lämplig och samtidigt tillräckligt klar avgränsning genom att låta lagen bli tillämplig i fråga om all försäljning som sker på annan plats än säljarens eller hans ombuds fasta försäljningsställe. Beträffande den närmare innebörden av uttrycket fast försäljningsställe återkommer jag i specialmotiveringen.

En särskild fråga är huruvida lagstiftningen, på sätt som har ifrågasatts under remissbehandlingen, bör omfatta också försäljning som sker per telefon. Jag är medveten om att ett behov av skydd för konsumenterna kan föreligga även här. Av naturliga skäl torde emellertid denna försäljningsform inte ha någon större utbredning. Skyddsbehovet lär också vara mindre än vid de försäljningsformer som jag tidigare har behandlat, eftersom den konsument som inte är intresserad för köp lätt kan avbryta samtalet. Bortsett härifrån skulle det stöta på stora praktiska svårigheter att föra in telefonförsäljning under den nu aktuella lagstiftningen. Jag återkommer till frågan om hur skyddet rättstekniskt skall utformas men vill förutskicka att jag har funnit den ordning som de sakkunniga har föreslagit vara den från olika synpunkter mest lämpliga. De sakkunnigas förslag innebär som jag förut har nämnt, att köparen skall ha rätt att frånträda sin rättshandling inom viss tid från försäljningstillfället och att en förutsättning för att han över huvud taget skall bli bunden av sin rättshandling är att han i samband därmed skriftligen underrättas om sina rättigheter enligt lagstiftningen. Denna metod bygger på att köparen sammanträffar med säljaren eller dennes ombud vid försäljningen. Metoden är sålunda inte praktiskt användbar vid telefonförsäljning. Sakkunnigförslaget innebär vidare, att konsu-

menten under en "ångerfrist" av en vecka skall kunna frånträda avtalet. Utgångspunkten för fristens beräkning skall vara sammanträffandet med säljaren eller dennes ombud. Vid telefonförsäljning skulle det bli utomordentligt svårt att bestämma utgångspunkten för fristen på ett sätt som undanröjer bevissvårigheterna. Jag är mot bakgrund av det sagda inte beredd att förorda att lagstiftningen utvidgas att omfatta också sådan försäljning. Det är emellertid angeläget att utvecklingen på detta område noga följs. De erfarenheter som man härigenom vinner kan tillvaratas vid det fortsatta arbetet på konsumentköprättens område.

Sammanfattningsvis föreslår jag alltså att den nu aktuella lagstiftningen skall gälla när köparen har företagit den rättshandling som enligt vanliga regler är bindande för honom vid sammanträffande med säljaren eller ombud för denne på annan plats än säljarens eller ombudets fasta försäljningsställe.

7.2.2 Den rättstekniska metoden

En lagstiftning med syfte att begränsa köparens bundenhet av rättshandling som han företar vid hemförsäljning och likartade försäljningsformer kan utformas på olika sätt. De sakkunniga har diskuterat tre skilda lösningar. En möjlighet är vad de sakkunniga kallar den suspensiva metoden. Denna innebär att köparen blir bunden av sin rättshandling bara under förutsättning att han inom viss tid uttryckligen bekräftar den. En annan metod är att låta köparens rättshandling bli definitivt bindande för honom, om han inte inom viss tid meddelar säljaren att han frånträder rättshandlingen, den s. k. resolutiva metoden. Slutligen talar de sakkunniga om den kombinerade metoden, där ångerfristen för köparen inte börjar löpa förrän säljaren efter sammanträffandet med köparen tillställer denne kopia av ordersedel eller annan liknande bekräftelse av köparens rättshandling. Med denna metod inträder över huvud taget inte någon bundenhet för köparen innan säljaren har bekräftat avtalet, och därefter har köparen möjlighet att under viss tidrymd frånträda avtalet. De sakkunniga har för sin del förordat en lagstiftning enligt den resolutiva metoden.

Förslaget har i allmänhet mottagits positivt vid remissbehandlingen. Konsumentrådet anser emellertid att den suspensiva metoden ger konsumenten ett bättre skydd och därför är att föredra. Även LO ifrågasätter lämpligheten av de sakkunnigas förslag. Från något håll uttalas övervägande sympati för den kombinerade metoden.

För egen del vill jag först framhålla, att mellan den suspensiva metoden, å ena, och den resolutiva resp. den kombinerade metoden, å andra sidan, den skillnaden föreligger att med den suspensiva metoden även den köpare som är passiv och oföretagsam kan komma ifrån avtalet medan de båda andra förutsätter att köparen uttryckligen frånträder sin rättshandling.

Den suspensiva metoden framstår otvivelaktigt som den metod som ger konsumenten det effektivaste skyddet men den har å andra sidan olägenheter som är betydande inte minst för konsumenterna. Som de sakkunniga framhåller är det principiellt betänkligt att låta en rättshandling, som normalt är bindande, bli helt utan verkan. Eftersom det kan antas att konsumenten själv i flertalet fall både verkligen vill bli och också anser sig vara bunden av sin rättshandling, går det nämnda systemet längre än vad som kan anses påkallat från konsumentens synpunkt. Den kanske allvarligaste invändningen mot den suspensiva metoden är emellertid att den kan motverka konsumentens intressen. Metoden skapar nämligen sådan otrygghet för säljarsidan att det finns risk för att hemförsäljning praktiskt taget kommer att upphöra eller i varje fall begränsas i alltför hög grad. De betänkligheter som enligt vad jag tidigare har sagt kan anföras mot ett förbud mot hemförsäljning kan enligt min mening i det väsentliga anföras också mot en generell tillämpning av den suspensiva metoden.

Med den kombinerade metoden blir köparen efter att ha mottagit en orderbekräftelse eller liknande handling från säljaren tvungen att reklamera om han vill komma ifrån sin rättshandling. Han försätts därmed i den situation där han befann sig från början, om den resolutiva metoden tillämpas. Det praktiska resultatet blir sålunda att avtalsslutet kompliceras utan motsvarande nytta för köparen. Dessutom uppstår med den kombinerade metoden svårigheter att fastställa den tidpunkt — t. ex. då köparen har mottagit säljarens bekräftelse — som bör bilda utgångspunkt för ångerfristen.

Som de sakkunniga framhåller har en lösning enligt den resolutiva metoden flera fördelar. Den anknyter nära till köplagens regler om öppet köp och inger därför inte några principiella betänkligheter. Praktiskt sett medför den inga nämnvärda förändringar i alla de fall då köparen är inställd på att fullfölja avtalet. För den seriösa hemförsäljningens del finns därför inte anledning att räkna med några nämnvärda, för konsumenten menliga effekter i form av t. ex. prisstegringar. Om köparen ångrar sig har han alltid rätt att frånträda avtalet. Härför krävs emellertid en aktivitet från hans sida. Mot bakgrund härav har under remissbehandlingen ifrågasatts om metoden ger konsumenten ett tillräckligt skydd. Det är givet att köparens rätt att frånträda avtalet blir illusorisk, om han inte från början görs uppmärksam på sin rätt i nämnda hänsedd. Denna brist kan emellertid elimineras genom att säljaren, som de sakkunniga föreslår, åläggs skyldighet att vid sammanträffande med köparen överlämna en skriftlig handling, varigenom köparen underrättas om sina rättigheter enligt den nya lagen. Underlåter säljaren detta, blir köparen enligt förslaget över huvud taget inte bunden av sin rättshandling. En sådan ordning tillgodoser enligt min mening rimliga krav på skydd för konsumenten.

I enlighet med nu anförda synpunkter vill jag, i likhet med de sakkunniga och det stora flertalet remissinstanser, förorda den resolutiva metoden. Denna metod har f. ö. förordats också av de övriga nordiska ländernas delegerade vid departementsöverläggningarna.

Det är givetvis angeläget att skapa garantier för att säljarens meddelande till köparen om rätten att frånträda avtalet utformas i klara och entydiga ordalag. Det är också lämpligt att meddelandet utformas på samma sätt i alla fall. Mot bakgrund härav synes det mest ändamålsenligt att meddelandets lydelse fastställs av Kungl. Maj:t. För att förebygga bevissvårigheter bör som en ytterligare förutsättning för köparens bundenhet krävas, att köparen bekräftar att han mottagit handlingen på ett exemplar av denna. I syfte att underlätta förfarandet för den köpare som vill frånträda sin rättshandling, bör till handlingen fogas blankett till avbeställningssedel. För de seriösa hemförsäljningsföretagen lär det inte medföra några nämnvärda svårigheter att anpassa sig till dessa rutiner.

En väsentlig fråga i sammanhanget är givetvis å n g e r f r i s t e n s l ä n g d, dvs. den tid inom vilken konsumenten måste frånträda sin rättshandling för att inte bli definitivt bunden av den. De sakkunniga föreslår en vecka räknat från dagen för köparens sammanträffande med säljaren eller ombud för denne. Förslaget har så gott som genomgående godtagits vid remissbehandlingen. I ett yttrande hävdas emellertid att tidsfristen bör utsträckas till 14 dagar.

För egen del vill jag först framhålla att den tidpunkt, då en köpare får klart för sig att han gjort ett enligt hans mening oförmånligt köp och därför vill frånträda avtalet, givetvis i hög grad kan variera från fall till fall. Den ene köparen ångrar sig kort efter försäljarens besök, en annan kanske först långt senare, t. ex. i samband med krav från säljaren på obetald del av köpeskillingen. Uppenbarligen är det av praktiska skäl nödvändigt att fastställa en enhetlig utgångspunkt för ångerfristen. Av hänsyn både till säljarna och till köparnas intresse av att kunna få snar leverans i de fall då de vill stå fast vid sin rättshandling, synes det mest ändamålsenligt att tidsfristen, som de sakkunniga förordar, räknas från säljarens eller hans ombuds sammanträffande med köparen. En sådan ordning torde också komma att bidra till att ge köparen anledning att i anslutning till sammanträffandet ta definitiv ställning och sålunda inte skjuta saken på framtiden.

Tidsfristens längd är en bedömningsfråga om vilken delade meningar givetvis kan råda. Köparen måste självklart ha skäligt rådrum för att kunna besluta om han skall stå fast vid sin rättshandling eller inte. Intresset av trygghet i den allmänna varuomsättningen kräver å andra sidan att tidsfristen görs relativt kort. Också köparen har normalt ett starkt intresse härav, eftersom han i allmänhet inte torde kunna påräkna leverans förrän efter fristens utgång. De sakkunnigas förslag om en

ångerfrist på en vecka synes mig utgöra en rimlig avvägning mellan de skilda intressen som här gör sig gällande. Det torde också vara lättare för allmänheten att anpassa sig efter en veckofrist än efter en frist på t. ex. tio dagar. Två veckor torde emellertid vara en alltför lång tidrymd i förevarande hänseende. Jag biträder således de sakkunnigas förslag, som vunnit anslutning också vid de nordiska departementsöverläggningarna.

Det är givetvis angeläget att frånträdandet i förekommande fall sker i sådan form att bevissvårigheter och tvistigheter inte uppkommer. De sakkunniga förordar att köparen, om han inte vill fullfölja avtalet, skall vara skyldig att skriftligen underrätta säljaren härom. Förslaget har genomgående godtagits av remissinstanserna. Som tidigare har nämnts skall säljaren enligt mitt förslag vara skyldig att alltid till köparen överlämna blankett till avbeställningssedel. Kravet på skriftlig form kan med hänsyn härtill inte anses innebära någon olägenhet för köparen. Jag biträder därför sakkunnigförslaget i denna del.

7.2.3 *Fråga om undantag för kontantköp m. m.*

Det kan inte förutsättas att flertalet hemförsäljningsavtal ingås utan tillräckligt övervägande från konsumentens sida. När köparen har bestämt sig för att ingå ett avtal och vet vad han ger sig in på, önskar han givetvis som regel få varan levererad så snart som möjligt. Som tidigare har framhållits får man dock räkna med att säljarna blir obenägna att fullgöra leverans innan ångerfristen har gått ut. Vidare vill jag erinra om att de fall av hemförsäljning som har särskilt uppmärksammats och bl. a. föranlett Nordiska rådets tidigare nämnda rekommendation är sådana där säljaren eller dennes ombud oomedd söker upp köparen. Som jag förut har anfört anser jag i likhet med de sakkunniga att ett krav på att säljaren tagit initiativet skulle medföra tillämpningssvårigheter och därför bör undvikas. Mot bakgrund av nu angivna omständigheter kan det emellertid finnas skäl att på annat sätt begränsa lagstiftningens tillämpningsområde.

De sakkunniga har sökt att på en indirekt väg i praktiken utesluta såväl de fall då köparen är fast besluten att fullfölja avtalet och önskar snabb leverans som de fall då det är köparen som har tagit initiativet till sammanträffandet med säljaren eller dennes ombud. De anknyter därvid till graden av den ekonomiska uppoffring som köparen gör i samband med besöket. Om denna är kännbar, anser de att man har grund för antagande att köparen är klart medveten om vad han har gett sig in på. De utgår också från att en person, som själv kallar en försäljare till sig och bestämmer sig för köp, i allmänhet är angelägen att slutligt avtal och därmed leverans skall komma till stånd snarast och sålunda regelmässigt är beredd att göra den ekonomiska uppoffring som kan krävas för att lagen inte skall bli tillämplig. Mot bakgrund av dessa

synpunkter föreslår de sakkunniga att rätten att frånträda avtalet inte skall gälla vid hemförsäljning — men väl vid abonnemangsavtal — om köparen i samband med sin rättshandling erlägger antingen hela köpskillingen kontant eller, när denna överstiger 100 kr., en handpenning motsvarande minst 25 % av köpskillingen och ej mindre än 100 kr.

Förslaget har i denna del kritiserats av flera remissinstanser som företräder konsumentintressen. Enligt denna kritik finns det anledning tro att försäljningsvillkoren i många fall skulle komma att anpassas efter den föreslagna undantagsregeln på så sätt att lagstiftningen kom att gälla bara ett litet antal köp. Vidare anføres att konsumenten, när han företar sin rättshandling, i de flesta fall torde uppfatta denna som väl genomtänkt och vara nöjd med köpet. Det är först när han har fått överlägga med andra medlemmar av hushållet och jämföra det pris han har åtagit sig att betala med priserna på motsvarande varor i butikshandeln som han kanske upptäcker att han har gjort en dålig affär. Vidare hävdas att äldre personer, som i särskild grad är i behov av lagens skydd, inte gärna köper på avbetalning och dessutom i större utsträckning än andra har förhållandevis stora penningssummor förvarade i bostaden. Det ligger därför nära till hands att förmoda att dessa konsumenter har en önskan att betala hela köpskillingen genast, utan att det kan tas som tecken på att affären från deras sida är väl genomtänkt.

Jag hyser förståelse för remisskritiken mot förslaget att vissa kreditköp skall undantas från lagens tillämpningsområde. Den avgränsning som de sakkunniga här förordar synes medföra att konsumenterna får ett otillräckligt skydd. Varje avgränsning med hänsyn till kontantinsatsens storlek måste f. ö. framstå som i viss mån godtycklig. Härtill kommer risken för att säljarna anpassar betalningsvillkoren så att flertalet köp faller utanför lagen. De skäl som de sakkunniga har anfört för sin ståndpunkt är enligt min mening inte helt övertygande. Köparens behov av snabb leverans torde i flertalet fall inte vara så starkt att någon olägenhet av betydelse uppstår, om han får vänta en dryg vecka på den vara han har beställt. När köparen undantagsvis har ett påtagligt intresse av omedelbar leverans, torde han ofta kunna motivera sitt önskemål på sådant sätt att det för säljaren framstår som riskfritt att leverera varan innan ångerfristen har gått ut. Vad angår önskemålet att utesluta fall när köparen har tagit initiativ till säljarens besök bör detta få vika, om det krävs för att skyddet i övriga fall skall bli effektivt.

Å andra sidan synes det mig inte lämpligt att föra in alla avtal som ingås vid hemförsäljning och försäljning i likartade former under lagens tillämpningsområde. Någon avgränsning är nödvändig så att lagstiftningen inte kommer att omfatta exempelvis kontantförsäljning av livsmedel från varubussar och liknande. Om köparen får varan levererad genast och således redan från början vet exakt vad han får samt dess-

utom är beredd att omedelbart erlægga hela vederlaget för det köpta, synes behovet av särskilt skydd vara avsevärt mindre än i de typiska hemförsäljningsfallen, där varan levereras i efterhand och köparen i en eller annan form får kredit. Det är f. ö. från principiell synpunkt mindre tilltalande att ge köparen rätt att riva upp en affär som för båda parter enligt vanliga regler framstår som avslutad. Sådana situationer som jag nu har beskrivit bör därför enligt min mening undantas. På denna punkt har det också rätt principiell enighet vid de nordiska departementsöverläggningarna. Man synes uppnå en lämplig avgränsning av undantaget om detta får omfatta de fall då avtalet har fullgjorts på ömse sidor redan vid köparens sammanträffande med säljaren eller dennes ombud.

Jag vill understryka att den avgränsning som jag sålunda förordar medför att ett ganska litet område undantas från lagstiftningen. Som jag nyss nämnde är det vid hemförsäljning och likartade försäljningsformer regel både att varan levereras i efterhand och att köparen får kredit. Vid köp av dyrbarare kapitalvaror torde man bara i undantagsfall ha anledning att räkna med att köparen helt fullgör sin del av avtalet vid försäljningstillfället. De mest skyddsvärda fallen torde sålunda i praktiken komma att omfattas av lagstiftningen.

Med den avgränsning av tillämpningsområdet som jag nu har föreslagit finns det enligt min mening inte något praktiskt behov av att — som har föreslagits i några remissyttranden — från lagen särskilt undanta köp som avser endast obetydliga värden. Till frågan vad som i olika situationer bör krävas för att avtalet skall anses vara fullgjort återkommer jag i specialmotiveringen.

7.2.4 Utfästelse av säljarens ombud m. m.

När försäljare för de företag som bedriver hemförsäljning eller annan likartad försäljning tar upp beställningar på de varor de bjuder ut förekommer inte sällan, att de lämnar köparen utfästelser om köpevillkor som är gynnsammare för denne än de som är upptagna i de tryckta ordersedlar eller kontraktsformulär som vanligen används vid detta slag av försäljning. Sådana utfästelser, som i den juridiska litteraturen och av de sakkunniga har kallats "sidolöpare", kan avse t. ex. rabatter, gratis tillbehör, särskilda egenskaper hos den beställda varan, leveranstid eller betalningsvillkor. Ibland kan sådana utfästelser vara av väsentlig betydelse för köparen, när han tar ställning till säljarens erbjudande. Ett tillbehör som enligt försäljarens utfästelse skall ingå i köpet kan t. ex. vara nödvändigt för att varan skall kunna användas på det sätt som köparen avser.

Det kan givetvis många gånger bereda köparen stora svårigheter att mot säljarens bestridande föra bevisning om att en utfästelse av detta slag verkligen har lämnats eller att styrka sitt påstående om en sådan

utfästelsens innehåll. Misslyckas han i det hänseendet lär han få finna sig i att fullgöra sin del av avtalet utan att han kan genomdriva att utfästelsen infrias. Men även om han lyckas bevisa att en viss utfästelse har gjorts, är det inte säkert att därmed alla problem är lösta. Rättsläget när det gäller verkningarna av sidolöpare är nämligen oklart. Om försäljaren har behörighet att för säljarens räkning göra utfästelser av det aktuella slaget, uppkommer inte några problem. Säljaren blir då bunden av utfästelsen på samma sätt som om han gjort den själv. Vad detta praktiskt sett innebär i olika situationer har närmare utvecklats av de sakkunniga, och jag hänvisar i den delen till min föregående redogörelse för betänkandet. Annorlunda förhåller det sig om försäljaren — såsom vanligen torde vara fallet — saknar behörighet att göra muntliga utfästelser vid sidan av de villkor som upptagits i den tryckta orderscdeln eller kontraktshandlingen. Som de sakkunniga har framhållit är det ovisst vilka rättsverkningar som enligt gällande rätt är knutna till sidolöparen i dessa situationer.

Utän att gå in på någon detaljerad diskussion om de komplicerade avtalsrättsliga problem som här anmäler sig kan jag instämma i de sakkunnigas uttalande att den rådande osäkerheten beträffande rättsläget är ägnad att skapa otrygghet, ge upphov till tvistigheter och leda till rättsförluster för konsumenterna. Situationen är i hög grad otillfredsställande. Som de sakkunniga har uttalat torde sidolöparproblemet ha stor aktualitet vid sådan försäljningsverksamhet som skall omfattas av den nya lagstiftningen. Fastän motsvarande problem kan uppkomma också i andra fall och det från den synpunkten kunde vara önskvärt att i ett sammanhang åstadkomma en lösning av dessa frågor för hela det avtalsrättsliga området, anser jag därför, i likhet med de sakkunniga men i motsats till vissa remissinstanser, att sidolöparproblemet nu bör lösas på detta speciella område.

De sakkunniga har sökt att utan ingrepp i centrala förmögenhetsrättsliga bestämmelser åstadkomma en reglering som skall praktiskt sett tillgodose köparens intresse av att säljaren antingen infriar de utfästelser som försäljaren har gjort eller också ger klart till känna att han inte vill ingå avtal på villkor som innefattar sidolöparen och att i så fall något avtal inte kommer till stånd. Med utgångspunkt i antagandet att försäljaren alltid har eller skall anses ha fullmakt att för säljarens räkning mottaga anbud från de presumtiva köparna föreslår de sakkunniga dels en bestämmelse av innebörd att en utfästelse av försäljaren alltid skall anses ingå i det anbud eller svar som köparen lämnar försäljaren, dels en regel som ålägger säljaren att i de fall, då köparens anbud eller svar innefattar en sidolöpare och säljaren inte vill ingå avtal på villkor som innefattar sidolöparen, utan oskäligt uppehåll ge köparen meddelande därom vid påföljd att säljaren annars anses ha antagit köparens anbud. Enligt förslaget inträder dock inte denna

påföljd, om köparen insett eller bort inse att säljaren inte avsett att antaga köparens anbud. I sådant fall kommer något avtal över huvud taget inte till stånd.

Förslaget har i sina huvuddrag godtagits av flertalet remissinstanser. Men det har också rönt kritik från skilda utgångspunkter. I en del yttranden hävdas, att förslaget skulle medföra sakligt sett alltför oförmånliga konsekvenser för säljarföretagen. Å andra sidan framhåller några remissinstanser att förslaget inte undanröjer svårigheterna för en köpare att bevisa existensen av en sidolöpare. Som ett tänkbart alternativ till den föreslagna lösningen har framkastats tanken att uppställa krav på skriftlig form för de avtal det här gäller.

Särskilt i de typiska hemförsäljningsfallen, där försäljarna i många avseenden uppträder självständigt och ofta använder en mycket aktiv försäljningsteknik, ter det sig för konsumenten naturligt att lita på att de uttalanden försäljaren gör eller de utfästelser han lämnar görs på säljarens vägnar och är bindande för denne. Den ordersedel som föreläggs konsumenten för underskrift innehåller visserligen ofta en klausul om att muntliga utfästelser av försäljaren inte är bindande för säljaren, men man kan utgå från att köparen ofta inte studerar ordersedeln så noga att han uppmärksammar en sådan klausul. Och även om han gör det ligger det nära till hands för honom att utgå från att försäljaren har möjlighet att göra åtminstone vissa undantag.

Den reella innebörden av de sakkunnigas förslag synes till en början vara att ombuden utrustas med en legal ställningsfullmakt att mottaga anbud från de presumtiva köparnas sida. En sådan fullmakt innebär att köparens anbud anses ha nått säljaren i och med att det mottagits av ombudet. Förslaget innebär vidare att utfästelse om särskild förmån som ombudet lämnar köparen alltid anses ingå i köparens anbud.

En reglering i huvudsaklig överensstämmelse med sakkunnigförslaget i nu berörda hänseende synes medföra att sidolöparproblemet får en från konsumenternas synpunkt praktisk och på det hela taget tillfredsställande lösning. Det väsentliga synes nämligen vara att konsumenten bereds skydd mot den risk han nu löper att bli bunden av ett avtal vars innehåll inte överensstämmer med det anbud som han har lämnat på grundval av sina diskussioner med försäljaren och som inte sällan i ett eller flera hänseenden avviker från säljarens ursprungliga anbud sådant det kommer till uttryck i ordersedel eller liknande handling. Den risken elimineras om försäljaren utrustas med fullmakt att mottaga anbud. I så fall kommer nämligen alla de önskemål konsumenten uttrycker vid sammanträffandet med försäljaren — inbegripet sådana utfästelser som försäljaren gör och som konsumenten uttryckligen eller underförstått tar fasta på — att ingå i det anbud han lämnar för säljaren, och detta anbud skall i kraft av fullmakten anses ha nått säl-

jaren i och med att det avgetts till försäljaren. Därmed uppkommer för säljaren den situationen att han endast kan välja mellan att antaga köparens anbud oförändrat eller avslå anbudet. Däremot kan han inte påtvinga köparen ett avtal med annat innehåll än denne önskar. Lämnar säljaren antagande svar utan att göra klart huruvida hans accept omfattar eventuella sidolöpare eller inte, lär köparen regelmässigt ha rätt att utgå från att det förra är fallet. Avtal kommer då till stånd i enlighet med köparens anbud. Tänkbart är visserligen att säljarens svar faktiskt avviker från köparens anbud men har en sådan utformning att köparen måste inse att säljaren uppfattar svaret som överensstämmande med anbudet, och i sådant fall kan köparen enligt 6 § andra stycket avtalslagen eller allmänna rättsgrundsatser bli bunden av avtal i enlighet med svaret, om han inte reklamerar hos säljaren. Men det torde vara så ytterst sällsynt att underlåtenhet att reklamera kan åberopas mot köpare i de situationer som det här är fråga om att man från praktiska synpunkter kan helt bortse från dem.

De sakkunniga synes ha utgått från att säljarombuden redan nu genomgående har eller måste anses ha fullmakt att mottaga anbud från de presumtiva köparna och har inte föreslagit någon uttrycklig bestämmelse i ämnet, vilket inte heller varit behövligt med hänsyn till den passivitetsregel som sakkunnigförslaget innehåller och som i sig förutsätter existensen av en fullmakt för säljarombuden att mottaga anbud. Som jag strax skall utveckla anser jag emellertid att någon passivitetsregel av detta slag inte bör tas upp i den nya lagen och därmed förändras situationen. Härtill kommer att det i och för sig kan ifrågasättas om de sakkunnigas utgångspunkt när det gäller försäljarnas behörighet att mottaga anbud är riktig. Och under alla förhållanden kan denna behörighet i avsaknad av uttryckliga lagregler inskränkas genom särskilda föreskrifter, som kan bringas till kundernas kännedom t. ex. genom att de tydligt återges i ordersedlar e. d.

Det synes under dessa förhållanden ligga nära till hands att i lagen ta in en uttrycklig och tvingande föreskrift om att i fall då säljaren företräds av ombud vid sammanträffandet med köparen ombudet skall anses ha fullmakt att därvid mottaga anbud från köparen. Jag kan inte heller finna att en sådan regel skulle leda till några obilliga konsekvenser för säljarföretagen. Regeln betager givetvis inte företagen möjligheten att genom instruktioner till ombuden på olika sätt inskränka deras befogenhet, t. ex. i fråga om rätten att ta emot anbud vilkas innehåll avviker från säljarens erbjudande. Sådana inskränkande föreskrifter får full rättslig verkan såvitt gäller det inbördes förhållandet mellan företaget och försäljaren. Att föreskrifterna inte kan åberopas mot köparna får ingen som helst praktisk betydelse så länge försäljarna lojalt följer sina instruktioner. Den ifrågasatta regleringen medför olägenheter för säljarföretagen endast i de fall då ombuden handlar i strid mot instruk-

tionerna eller underlåter att inberätta mottagna anbud eller vid inberättandet ger anbudet ett oriktigt innehåll. Men det synes mig utomordentligt svårt att finna sakligt bärande argument för en ordning som innebär att de ekonomiska konsekvenserna av sådana förfaranden skall ens till någon del bäras av konsumenterna och inte av säljarföretagen. Det är vid hemförsäljning typiskt sett säljaren som har tagit initiativet till köpeavtalet och det är han som själv valt sina ombud och gett dem instruktioner. Under sådana förhållanden bör säljaren svara för om ombudet i något hänseende visar försumlighet vid fullgörandet av sitt uppdrag.

En reglering enligt nu angivna riktlinjer skulle möjligen kunna inge betänkligheter i sådana fall då köparen faktiskt känt till att ombudet avsett att inte inberätta anbudet till säljaren eller att inberätta det med oriktigt innehåll. Säljaren torde emellertid i dessa fall med stöd av avtalslagens ogiltighetsregler eller allmänna rättsgrundsatser kunna värja sig mot att bli bunden i enlighet med köparens anbud.

I enlighet med nu anförda synpunkter förordar jag att en fullmaktsregel av nyss angivet innehåll tas upp i den nya lagen.

En sådan bestämmelse synes i gengäld göra det onödigt att i lagen uttryckligen föreskriva, att utfästelse som ombudet lämnar skall anses ingå i köparens anbud. Det säger sig nämligen självt att alla de önskemål i fråga om avtalsinnehållet som köparen framför till ombudet kommer att ingå i hans anbud, och detta alldeles oavsett om det går tillbaka på utfästelser som ombudet mer eller mindre spontant har lämnat. Någon bestämmelse motsvarande 5 § andra stycket sakkunnigförslaget anser jag därför inte böra tas upp i lagen.

Även med den nu förordade regleringen kvarstår givetvis de svårigheter som kan uppkomma för en köpare att föra bevisning om att ett försäljningsombud gjort muntliga utfästelser i det ena eller andra hänseendet eller över huvud taget att hans anbud har ett innehåll som avviker från säljarens ursprungliga erbjudande. Det lär emellertid inte stå någon annan möjlighet till buds att åstadkomma en fullgod lösning av detta problem än att på sätt som har föreslagits under remissbehandlingen införa krav på skriftlig form för hemförsäljningsavtal. En sådan ordning skulle dock knappast stå i överensstämmelse med den allmänna uppfattningen om vad som bör gälla i fråga om avtal av detta slag och skulle i själva verket kunna få verkningar som är till konsumenternas nackdel. Att införa ett formkrav på detta speciella område skulle inte heller rimma väl med utvecklingen under senare tid inom avtalsrätten i övrigt.

En sådan ordning som jag nu föreslår kan väntas leda till en välbehövlig sanering av hemförsäljningsverksamheten. Det blir mera angeläget än tidigare för företagen att välja sina försäljningsombud med omsorg, att utarbeta detaljerade instruktioner för dem och att noga över-

vaka att instruktionerna följs. I den mån lagstiftningen på så sätt får en gynnsam effekt på försäljningsverksamhetens etiska och affärsmässiga standard är detta självfallet i både företagens och konsumenternas intresse.

Jag vill understryka att den fullmaktsregel jag här har föreslagit för hemförsäljningsavtalens del inte bör ses som någon slutgiltig lösning av sidolöparproblemet, som enligt vad jag tidigare har framhållit uppträder också i andra sammanhang och således har en mera allmän räckvidd. Den nu föreslagna regleringen bör uppfattas som ett provisorium, tillkommet för att utan alltför långtgående ingripanden i gällande regelsystem undanröja mer påtagliga missförhållanden på ett begränsat område, där olägenheter av nuvarande ordning är särskilt kännbara för konsumenterna. Det får ankomma på köplagssakkunniga att förutsättningslöst pröva hur en slutlig och allmängiltig lösning av hithörande problem bör se ut.

Bakgrunden till den passivitetsregel som de sakkunniga har föreslagit torde vara att säljarföretagen med nuvarande dispositiva avtalsrättsliga regler är oförhindrade att förbehålla sig rätt att pröva huruvida de vill godkänna anbud eller antagande svar på egna anbud som inberättas av deras försäljare. Genom att utan tidsbegränsning på detta sätt förbehålla sig en acceptfrist kan en säljare åstadkomma att köparen förblir bunden av sitt anbud under avsevärd tid samtidigt som säljaren står fri att när som helst genom ett avböjande svar dra sig ur den tillämnade affären. Det är uppenbart att en sådan ensidig bundenhet kan innebära avsevärda olägenheter för köparen. Situationen är särskilt otillfredsställande i de typiska hemförsäljningsfallen där köparen ofta nog genom övertalning har förmåtts att göra sin beställning och därför i verkligheten har ett ganska svalt intresse för affären men å andra sidan regelmässigt har små möjligheter att framtvinga ett besked av säljaren. Köparen kommer alltså att under kanske lång tid sväva i ovisshet om huruvida han skall tvingas fullfölja ett för honom mer eller mindre likgiltigt avtal.

Olägenheterna av den ensidiga bundenheten undanröjs visserligen genom den passivitetsregel som de sakkunniga har föreslagit, eftersom passiviteten leder till att även säljaren blir bunden och köparen således alltid inom rimlig tid får klart för sig vad han har att rätta sig efter. Men det kan ifrågasättas om det i allmänhet verkligen är förenligt med köparens intresse att tillägga säljarens passivitet den verkan att ett för båda parter bindande avtal kommer till stånd. Om köparen efter det han har gjort sin beställning inte hör något från säljaren ter det sig nog regelmässigt mera naturligt för honom att utgå från att hela affären har förfallit. Detta gäller naturligtvis särskilt i fall då han själv inte ursprungligen har tagit initiativet till köpet och därför sannolikt inte är påfallande angelägen om att det fullföljs, en situation som ofta föreligger just i

hemförsäljningsfallen. Och att köparen inte utnyttjat den rätt att frånträda köpet som den nya lagen ger honom lär inte utan vidare kunna tas till intäkt för att han har en positiv önskan att fullfölja köpet även lång tid efter beställningen. I varje fall skulle det sällan innebära någon ekonomisk förlust för honom om följderna av säljarens passivitet i stället blev att beställningen anses ha förfallit.

Flera skäl talar sålunda mot passivitetsregeln i sakkunnigförslaget. Avgörande för frågan om en sådan regel bör gälla eller inte synes emellertid vara i vad mån man på annat sätt kan komma till rätta med det förhållandet att säljarföretagen genom att förbehålla sig acceptfrister håller köparna ensidigt bundna under praktiskt taget obegränsad tid. I det avseendet bör det tidigare i dag anmälda förslaget till lag om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor uppmärksammas (prop. 1971: 15). Som uttalades i det ärendet (s. 72) måste bl. a. just förbehåll av det slag som jag här har beskrivit räknas till den kategori av avtalsvillkor som undantagslöst bör stämpas såsom otillbörliga mot konsumenterna. Om detta lagförslag antages av riksdagen och i enlighet med vad som föreslagits träder i kraft den 1 juli 1971 öppnar sig alltså i en mycket nära framtid en möjlighet att ingripa mot villkor av det här slaget i bl. a. hemförsäljningsavtal. Jag räknar med att i så fall konsumentombudsmannen kommer att snabbt vidtaga lämpliga åtgärder i syfte att få sådana villkor utmönstrade ur här aktuella avtalsformulär eller i varje fall modifierade på sådant sätt att de inte leder till några menliga verkningar för konsumenterna. Kommer en sådan sanering till stånd bortfaller tydligen behovet att bereda konsumenterna skydd genom en sådan passivitetsregel som här har diskuterats eller andra tvingande civilrättsliga regler.

Under dessa förhållanden vill jag förorda att någon passivitetsregel f. n. inte tas upp i den nu förevarande lagen. Skulle den framtida utvecklingen bli en annan än jag här har räknat med kan det bli aktuellt att ompröva ställningstagandet. Jag förutsätter att köplagssakkunniga uppmärksammar spörsmålet under sitt pågående arbete.

7.2.5 Verkan av frånträdande m. m.

Om anbud från någondera avtalskontrahenten har lett till avtal om hemförsäljning och köparen därefter i föreskriven ordning frånträder avtalet innebär det att avtalet skall bringas att gå åter. För det fall att köparen har frånträtt avtalet innan någondera parten till någon del har fullgjort sin avtalsprestation krävs inte några särskilda regler. Köparens rätt att frånträda avtalet bör i dessa fall vara ovillkorlig och inte medföra några ekonomiska konsekvenser för honom. Om säljaren har levererat den försålda varan eller del därav eller om köparen helt eller delvis har betalat köpeskillingen, uppkommer däremot vissa frågor

som kräver närmare reglering. De sakkunnigas förslag innebär här följande.

Har köparen mottagit varan eller del därav skall han hålla den tillgänglig för säljaren i väsentligen oförändrat och oförminskat skick. Säljaren är i så fall skyldig att hämta godset hos köparen inom skälig tid och därvid betala tillbaka vad han har mottagit av köpeskillingen. Köparen har rätt att behålla varan tills säljaren fullgör sin betalningsskyldighet. Köparen står risken för att varan förstörs, försämrats eller minskas så länge den är i hans besittning. Underlåter säljaren att inom skälig tid hämta varan övergår emellertid risken på säljaren. Vid återgång av abonnemangsavtal är säljaren skyldig att betala tillbaka vad han uppburit även om säljaren har utfört viss del av sitt åtagande enligt avtalet.

Vid remissbehandlingen har de sakkunnigas förslag rönt kritik på några punkter. I ett yttrande hävdas sålunda att det bör ankomma på köparen att återställa varan till säljaren. Som skäl härför åberopas bl. a. att köparen kan vara oanträffbar för säljaren och att denne därför saknar möjlighet att själv hämta varan. Från ett par håll hävdas vidare att säljaren bör ha rätt till i varje fall viss begränsad ersättning för sina kostnader i samband med att han återtar varan. Slutligen har hovrätten för Västra Sverige ifrågasatt om inte säljaren alltid bör stå risken för varan innan avtalet är definitivt. Hovrätten hänvisar till möjligheten för säljaren att hålla varan försäkrad.

Även om det torde komma att höra till undantagen att köparen över huvud taget får varan levererad innan ångerfristen har löpt ut, är det tydligt att frågan om parternas rättigheter och skyldigheter i samband med att avtalet skall bringas att återgå efter det att leverans har skett måste regleras. Utgångspunkten bör härvid givetvis vara att vardera parten i princip skall återbära vad han har mottagit enligt avtalet. Säljaren skall sålunda ha rätt att få tillbaka levererat gods och köparen skall återfå vad han har presterat av vederlaget, vare sig detta består av likvida medel, fordringsbevis c. d. eller av inbytesgods. När det gäller att bestämma hur dessa transaktioner skall genomföras inställer sig emellertid ett flertal frågor av praktisk och rättslig natur.

Ansvaret för återtransporten av godset till säljaren skall enligt sakkunnigförslaget åvila säljaren, som också har att stå för kostnaderna för transporten. I den delen skiljer sig förslaget från vad som anses gälla enligt köplagen vid öppet köp och som innebär att det är köparens sak att återlämna godset och stå för härmed förbundna kostnader. Goda skäl talar emellertid enligt min mening för de sakkunnigas ståndpunkt. Till skillnad från vad som i allmänhet gäller vid öppet köp är det i normalfallet säljaren som vid hemförsäljning har tagit initiativet till avtalet. Flertalet av de fall då köparen får leverans före "ångerveckans" utgång torde vara sådana där försäljaren haft varan med sig

vid besöket hos köparen och det närmast varit i säljarens intresse att godset omedelbart överlämnas till köparen i stället för att försändas till honom i efterhand. I många fall torde vidare situationen vara den att säljaren är bosatt på långt avstånd från köparens hem och att en återtransport av godset därför blir besvärlig. Vid hemförsäljning är det reglmässigt säljaren som har stått för transporten vid leveransen, och han har då också normalt bättre möjligheter än köparen att transportera tillbaka godset. Skulle skyldigheten att sörja för återtransporten åvila köparen, skulle detta i själva verket i många fall avsevärt förringa värdet av rätten att frånträda avtalet. Vad beträffar det av en remissinstans framförda argumentet för att köparen bör vara skyldig att återlämna godset till säljaren, nämligen att köparen kan vara oanträffbar och att säljaren därför saknar möjlighet att hämta godset, vill jag erinra om att det även enligt mitt förslag skall vara en förutsättning för själva rätten att frånträda avtalet, att köparen håller godset tillgängligt för säljaren. Den förutsättningen är emellertid inte uppfylld om köparen är oanträffbar för säljaren eller om denne på grund av annan omständighet som beror av köparen är satt ur stånd att hämta godset.

Av nu anförda skäl biträder jag de sakkunnigas förslag att det skall ankomma på säljaren att avhämta godset hos köparen. Dessa skäl bör enligt min mening föranleda också att säljaren åläggs att bära kostnaderna för återtransporten. Tänkbart vore visserligen att köparen fick bidra till dessa kostnader genom att erlægga en mindre del av dessa, t. ex. i form av någon maximerad avgift. En sådan ordning skulle emellertid innebära att regelsystemet kompliceras för de relativt fåtaliga fall som det här är fråga om utan att man vinner några mer påtagliga fördelar för någondera parten. Det bör särskilt hållas i minnet att säljaren till skillnad från köparen har möjligheter att kalkylera in utgifterna för ett antal återtransporter bland sina allmänna omkostnader. Den prisförhöjning som kan bli följden härav torde bli mycket ringa.

Säljaren bör givetvis ha en rimlig tid till sitt förfogande inom vilken han kan avhämta godset. Under denna tid bör köparen, som också de sakkunniga förutsatt, vara skyldig att vårda godset och således stå faran för att detta förstörs, minskas eller skadas till följd av händelse som är att tillräkna köparen som försummelse i vården av godset.

En mera tveksam fråga är vem av säljaren och köparen som skall bära risken för att godset under denna tid förstörs, minskas eller skadas genom olyckshändelse. De sakkunniga har efter mönster av köplagens regler om öppet köp föreslagit att detta s. k. casus-ansvar skall åvila köparen. En jämförelse med öppet köp är emellertid inte träffande, eftersom det vid öppet köp åligger köparen att återlämna godset men i hemförsäljningsfallen enligt både de sakkunnigas och mitt förslag skall ankomma på säljaren att avhämta godset. Det är i dessa fall

således säljaren som i princip bestämmer den tidrymd under vilken godset skall förbli i köparens besittning. Under dessa förhållanden synes det naturligt att säljaren också får stå faran för godset till dess han återtar detta. Det nu sagda gäller i varje fall såvitt angår tiden efter det köparen frånträtt köpet. Dessförinnan föreligger ett för köparen bindande avtal, och i och med att godset levereras övergår äganderätten på köparen. Från den synpunkten kunde det te sig som en naturlig ordning att köparen fick stå faran för godset intill dess han frånträder köpet. Det rör sig emellertid här om en mycket begränsad tidrymd — högst en vecka — och betänkligheterna mot att låta säljaren stå faran för gods som tillhör köparen och befinner sig i dennes besittning synes böra vika för önskemålet att undvika de komplikationer i form av tvistigheter och bevissvårigheter som alltid är förbundna med regler om farans övergång. Om säljaren får stå faran för godset redan från början, leder detta visserligen till att en köpare i vissa situationer kan utnyttja frånträdandet på ett sätt som egentligen inte är åsyftat. Om godset skadas eller förstörs genom olyckshändelse, innan ångerveckan gått ut, kan sålunda köparen, även om han i och för sig varit fullt nöjd med köpet, omedelbart frånträda avtalet och därigenom övervältra bördan av den ekonomiska förlusten på säljaren. Det rör sig emellertid här om rena undantagssituationer utan större praktisk betydelse. Några ekonomiska konsekvenser av betydelse för parterna inträder f. ö. i praktiken inte i de enskilda fallen, eftersom det hela i realiteten inskränker sig till en försäkringsfråga, nämligen frågan huruvida de aktuella riskerna skall täckas av säljarens affärs- eller företagsförsäkring eller av köparens hemförsäkring. Det får förutsättas att försäkringsvillkoren i aktuella försäkringar i mån av behov anpassas till den nya lagstiftningens reglering av farespörsmålet.

I enlighet med vad jag nu har anfört förordar jag en regel av innebörd att säljaren står faran för att godset förstörs, minskas eller skadas genom olyckshändelse. Övervägande skäl talar för att regeln får gälla också i fråga om risken för att godset undergår förstörelse eller försämring genom sin egen beskaffenhet eller till följd av åtgärd som varit nödvändig för undersökning av godset.

Normalt har givetvis säljaren själv ett intresse av att avhämta godset snarast möjligt efter det att köparen frånträtt avtalet. Om han gör det och samtidigt betalar tillbaka vad han kan ha fått av köpeskillingen, uppkommer inte några ytterligare problem. Men det kan inte uteslutas att säljaren i något enstaka fall helt underlåter att hämta godset — kanske helt enkelt därför att han är insolvent för det köpeskillingsbelopp han skall betala tillbaka till köparen. Den frågan inställer sig vad som bör gälla i ett sådant fall.

Enligt de sakkunnigas förslag skall faran för godset helt övergå på säljaren, om denne inte hämtat godset inom skälig tid. Vid utgången

av den tiden — som enligt de sakkunniga kan variera alltefter omständigheterna från några få dagar till ungefär en månad — upphör enligt förslaget köparens vårdnadsplikt, och praktiskt sett synes detta innebära att godset övergår i köparens ägo.

I och för sig kunde det ligga nära till hands att i stället anknyta till köplagens regler för det fall att köparen vill avvisa gods som han fått i sin besittning. Dessa innebär i korthet att köparen är skyldig att vårda godset men under vissa omständigheter har rätt att sälja godset på offentlig auktion eller, i vissa fall, bortskaffa det. Det är emellertid tydligt att frånträdanderättens värde för köparen skulle väsentligt urholkas om han i hithörande fall skulle vara tvungen att sälja godset för säljarens räkning. Eftersom man torde kunna utgå från att säljarens underlåtenhet att hämta godset i allmänhet är ett uttryck för att han inte har något ekonomiskt intresse av att få tillbaka detta, möter det å andra sidan knappast betänkligheter att på sätt som de sakkunniga föreslagit låta köparen efter viss tids förlopp förvärva äganderätt till godset.

Jag biträder sålunda i princip sakkunnigförslaget i denna del. Såväl säljaren som köparen har emellertid ett starkt intresse av att veta exakt vid vilken tidpunkt säljaren förlorar sin rätt till godset och köparen förvärvar äganderätt till detta. I sakkunnigförslaget talas om "skälig tid". Det innebär visserligen att frågan om tidpunkten för äganderättsövergången kan avgöras under hänsynstagande till omständigheterna i de enskilda fallen, men å andra sidan tillgodoser inte denna metod att bestämma tidpunkten parternas intresse av att alltid veta vilken rätt de har till godset. Enligt min mening bör därför i stället fixeras en viss tidrymd i lagen, vid vars utgång äganderätten till godset övergår på köparen. När man bestämmer tidens längd bör hänsyn tas till risken av att i enstaka fall köparens meddelande om att han frånträder köpet inte når säljaren. Samtidigt måste beaktas att köparen inte bör betungas med en vårdnadsplikt under oskäligt lång tid. Jag vill för min del förorda att tiden bestäms till tre månader. Tiden synes av praktiska skäl böra räknas från dagen för sammanträffandet mellan köparen och säljaren eller dennes ombud. Det skulle givetvis vara logiskt riktigare att räkna tiden från den dag köparen frånträdde köpet, men denna tidpunkt kan någon gång vara svår att fastställa, och den skillnad på högst en vecka som det här är fråga om kan inte tillmätas praktisk betydelse. Om fristen sätts till tre månader — dvs. samma tid som enligt 4 § hittegodslagen (1938: 121) skall förflyta, innan upphittare förvärvar äganderätt till gods vars ägare är okänd — lär det i praktiken inte inträffa att godset tillfaller köparen utan att säljaren faktiskt fått vetskap om att köparen frånträtt köpet och således haft möjlighet att bevara sin rätt till godset genom att hämta det.

De sakkunnigas förslag innebär, att om köparen håller godset tillgängligt för säljaren, denne blir skyldig att återbetala vad han uppburit av

köpeskillingen inom den tid som skäligen åtgår för godsets avhämtande och således oberoende av om han faktiskt avhämtar godset eller inte. Också på den punkten biträder jag förslaget, som undanröjer varje möjlighet för säljaren att på ett otillbörligt sätt spekulera på köparens bekostnad i fall då det vederlag som säljaren har uppburit överstiger godsets värde minskat med kostnaderna för återtagandet. Som de sakkunniga har föreslagit bör å andra sidan köparen inte i något fall vara skyldig att lämna ut godset till säljaren utan att få tillbaka den del av vederlaget som han har erlagt.

7.2.6 Tvingande eller dispositiv reglering

Det är i och för sig självklart att en skyddslagstiftning av den art som det här gäller i princip bör vara tvingande till förmån för den som skall skyddas, dvs. i förevarande fall köparen. De sakkunniga har föreslagit att denna princip undantagslöst skall gälla i fråga om den nu aktuella lagen. Jag ansluter mig till denna ståndpunkt och föreslår alltså att avtalsvillkor, varigenom köparens rätt enligt lagen inskränks, skall vara ogiltigt.

9. Specialmotivering

9.1 Förslaget till lag om hemförsäljning m. m.

De sakkunniga har som rubrik på den nya lagen föreslagit "lag om hemförsäljning m. m." Enligt de sakkunniga ger denna rubrik möjligheten av att lagstiftningen innefattar en uttömmande reglering av hemförsäljnings- och abonnemangsavtal. De har också övervägt att ge lagen en beteckning som på ett mer adekvat sätt förmedlar en föreställning om dess innehåll och begränsade räckvidd. Att de trots allt har stannat för den föreslagna rubriken är främst betingat av en önskan att i överensstämmelse med modern lagstiftningsteknik undvika långa och svårlästa lagrubriker. Härtill kommer att det under alla förhållanden blir naturligt att i dagligt tal kalla lagen för "hemförsäljningslagen".

När jag som framgår av den allmänna motiveringen föreslår att lagstiftningens tillämpningsområde skall utvidgas till att omfatta i princip all yrkesmässig försäljning till konsumenter på annan plats än säljarens fasta försäljningsställe, kan det förefalla mindre träffande att använda rubriken "lag om hemförsäljning m. m." Behovet av och intresset för en lagstiftning på det aktuella området gäller emellertid i främsta rummet hemförsäljning i egentlig mening, och det är naturligt att också i lagens rubrik anknyta till denna försäljningsform. Av skäl som de sakkunniga har anfört är det önskvärt att undvika rubriken "lag om rätt att frånträda avtal i vissa fall, m. m." eller något liknande. Jag förordar därför att den föreslagna lagen får rubriken "lag om hemförsäljning m. m."

1 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om lagens tillämpningsområde. Den motsvarar 1 och 4 §§ sakkunnigförslaget.

Första och andra styckena

Med säljarens fasta försäljningsställe avses i första hand säljarens butik men också andra liknande platser, t. ex. säljarens kontor. Ett försäljningsställe som säljaren utnyttjar i fasta utställningslokaler antingen under längre tid, kanske en månad eller mera, eller varje år vid en regelbundet återkommande utställning — t. ex. S:t Eriksmässan i Stockholm — måste också räknas som fast försäljningsställe. Försäljning som sker från mera tillfälliga stånd, kiosker o. d. i anslutning till utställningar, mässor, offentliga tillställningar, basarer, utflykter, biografställningar osv. omfattas däremot av lagstiftningen. Detsamma gäller försäljning som anordnas i andra tillfälligt förhyrda lokaler. Ett typiskt exempel härpå är en konstförsäljning i en förhyrd skollokal under några dagar. Självfallet omfattas också försäljning som sker i säljarens eller ombudets bostad.

Med säljarens fasta försäljningsställe likställs fast försäljningsställe som tillhör säljarens ombud. Sådan försäljning av varor för köparens privata bruk som äger rum i en köparen tillhörig butik faller in under lagstiftningen.

Auktioner omfattas inte av lagstiftningen i den mån de äger rum på säljarens eller hans ombuds fasta försäljningsställe, t. ex. i ett auktionsverks försäljningslokaler. En auktion som ordnas t. ex. av ett dödsbo i eget namn faller inte under lagstiftningen av den anledningen att det inte är fråga om yrkesmässig försäljning. Däremot torde den som på frivillig auktion säljer lös egendom för annans räkning enligt rådande rättsuppfattning handla i egenskap av kommissionär för ägaren och sålunda själv vara att anse som säljare. I den mån han driver yrkesmässig auktionsverksamhet faller därför hans försäljning i princip under lagen. Som regel torde dock auktionsförsäljning ske mot kontant betalning och med omedelbar leverans och undantas då enligt tredje stycket i förevarande paragraf från lagens tillämpningsområde.

Som jag har framhållit i den allmänna motiveringen skall lagen inte vara tillämplig på försäkringsavtal. Abonnemangsavtal har i förevarande bestämmelse beskrivits på sådant sätt att denna begränsning av tillämpningsområdet torde stå fullt klar. Försäkringsinspektionen har anfört, att försäkringsavtal som gäller villor osv. kan vara kombinerade med garantiavtal mot skadeinsekter e. d. på vilka enligt inspektionens mening den föreslagna lagens regler i princip torde bli tillämpliga. Om försäkringsgivaren enbart har åtagit sig att för den händelse skadeinsekter upp-

träder i den försäkrade fastigheten se till att sanering kommer till stånd och svara för kostnaderna därför, kan dock enligt min mening de föreslagna bestämmelserna om abonnemangsavtal inte bli tillämpliga, eftersom det inte är fråga om fortlöpande tillsyn eller underhåll. Skulle däremot åtagandet vara utformat på så sätt att fortlöpande besiktning av fastigheten skall ske till skydd mot t. ex. skadeinsekter, kan avtalet i den delen vara att anse som abonnemangsavtal i här angiven betydelse.

Tredje stycket

I den allmänna motiveringen har jag anfört, att avtal som har fullgjorts på ömse sidor vid köparens sammanträffande med säljaren eller dennes ombud inte bör omfattas av lagstiftningen. Eftersom abonnemangsavtal avser ett åtagande att fortlöpande tillhandagå med vissa tjänster, kan det enligt sakens natur inte ha fullgjorts vid sammanträffandet och undantaget bör sålunda begränsas till att avse avtal om försäljning av gods.

I de sakkunnigas lagförslag, där undantag har gjorts för det fall att köparen erlägger hela köpeskillingen eller viss minsta del därav kontant, anges att i kontantinsats inte inräknas belopp som köparen kan ha erhållit som lån av säljaren eller genom dennes förmedling. Vidare innehåller förslaget en bestämmelse att som kontant betalning räknas även överlämnande av check. I det senare hänseendet har betänkandet kritiserats från såväl sakliga som rättstekniska synpunkter. Konsumentinstitutet finner det tveksamt om betalning med check bör medföra att lagen inte blir tillämplig. Stockholms handelskammare och sparbanksföreningen å sin sida ifrågasätter om checkens ställning som betalningsmedel bör regleras i en lagstiftning av förevarande art.

Även om den undantagsregel jag föreslår får betydligt mindre räckvidd än motsvarande bestämmelse i sakkunnigförslaget, synes det angeläget att dess närmare innebörd så långt möjligt preciseras.

En köpare, som har överlämnat hela vederlaget till säljaren, bör anses ha fullgjort sin del av avtalet, även om fullgörandet delvis — eller i sällsynta undantagsfall helt — har skett genom att han har lämnat inbytesgods. Någon uttrycklig bestämmelse på denna punkt behövs emellertid enligt min mening inte.

Vid avbetalningsköp är det inte ovanligt att köparen i samband med att han ingår avtalet utfärdar en växel på köpeskillingen. Växeln kan sedan diskonteras av säljaren i bank eller annat kreditinstitut som finansierar affären åt säljaren. I andra fall sker affären på så sätt att köparen genom säljarens förmedling lånar köpeskillingen hos en kreditgivare, exempelvis en bank, och därefter betalar den kontant till säljaren (s. k. låneköp). I verkligheten ingår köparen här två transaktioner, ett kontantköp och ett försträkningsavtal. Att märka är att köparen vanligtvis aldrig får de lånade pengarna i sin hand. I själva verket torde det vara

vanligt att köparen över huvud taget inte är medveten om att han använder denna form utan själv utgår från att fråga är om ett vanligt avbetalningsköp.

Att avtalet inte skall anses fullgjort från köparens sida om han har lämnat en växel i stället för kontant betalning torde framstå som så självklart att det inte behöver utsägas i lagtexten. Däremot skulle kanske tvekan kunna uppstå hur det förhåller sig när köparen har lånat pengar till köpeskillingen av säljaren eller genom dennes förmedling. Det kan knappast bestridas, att själva köpeavtalet därmed är fullgjort från köparens sida, på samma sätt som om han lånat pengarna i en bank utan direkt samband med avtalet, och att kvar står endast ett separat försträckningsavtal. Det är emellertid uppenbart, att den nya lagen skulle förfela sitt syfte om köparen anses ha fullgjort sin del av avtalet med medel som han har fått av säljaren eller genom dennes förmedling. Det bör därför uttryckligen föreskrivas, att lagen är tillämplig i fall av denna art. En liknande bestämmelse i förordningen (1959: 575) med föreskrift om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar kan här lämpligen tjäna som förebild.

Ett numera vanligt sätt för konsumenterna att finansiera sina inköp av konsumtionsvaror är att använda sig av kontokredit i olika former. Kontot kan föras hos en viss affär eller hos ett särskilt kreditinstitut. I det senare fallet får konsumenten utnyttja kredit hos institutet — i regel dock endast intill ett visst belopp — för inköp hos olika företag som är anslutna till systemet. Normalt får konsumenten ett särskilt kontokort som måste uppvisas vid köp. Säljaren kan sedan få likvid för kreditförsäljningen från institutet i fråga. Affären mellan säljaren och konsumenten är i princip avslutad redan i och med att kontokortet har uppvisats för säljaren, och konsumenten har därefter endast en skuld till kreditinstitutet på grund av köpet. Från rättslig synpunkt kan alltså köpeavtalet sägas vara fullgjort, trots att köparen faktiskt inte har erlagt någon del av köpeskillingen. Det skyddsbehov som lagstiftningen skall tillgodose är emellertid i det närmaste lika starkt i denna situation som när det är säljaren som själv ger köparen kredit. Visserligen tar köparen en del av sin kontokredit i anspråk och kan inte utnyttja den delen för andra ändamål, men i allmänhet torde detta inte verka mera avhållande på köparen än om han skulle köpa godset på vanlig avbetalningskredit. Från psykologisk synpunkt ligger saken väsentligt annorlunda till, om köparen exempelvis skulle på egen hand vända sig till en bank och ta upp ett lån för att betala köpeskillingen. Jag anser därför att även köp mot uppvisande av kreditkort av olika slag bör omfattas av lagstiftningen. Situationen synes lämpligen kunna beskrivas så att köparen betalar köpeskillingen med användande av kreditbevis.

De betänkligheter som konsumentinstitutet har anfört mot de sakkunnigas förslag att jämställa överlämnande av check med kontant betal-

ning anser jag inte befogade. Checklöneväsandets utbredning och de ändringar i betalningsvanorna som detta lett till har medfört, att man inte gärna i förevarande sammanhang kan behandla checken annat än som ett betalningsmedel. För den ordentlige konsumenten framstår den otvivelaktigt också så med hänsyn till att det i princip är förknat med straffansvar att ställa ut check utan täckning. Den nu aktuella undantagsbestämmelsen kan utformas så, att rättsläget på denna punkt framgår fullt tydligt utan att det sker något uttryckligt omnämmande av betalning med check.

I enlighet med vad jag sålunda har anfört föreskrivs i tredje stycket av förevarande paragraf, att om avtal om försäljning av gods har kommit till stånd och fullgjorts på ömse sidor vid sammanträffandet mellan parterna, lagen gäller endast om köparen har betalat köpeskillingen eller del därav med användande av kreditbevis eller med belopp som han erhållit som lån av säljaren eller genom dennes förmedling.

Det krävs enligt denna bestämmelse att inte bara köparen utan också säljaren har fullgjort sin del av avtalet. Skall godset levereras i efterhand, blir lagen alltid tillämplig, om de i första stycket angivna förutsättningarna föreligger. Har godset levererats men säljaren eller hans ombud gjort utfästelser om särskilda förmåner, som skall uppfyllas i efterhand, blir lagen också tillämplig. Att säljaren utställt en garanti eller gjort annan utfästelse som normalt inte behöver tas i anspråk av köparen hindrar däremot inte att avtalet anses vara fullgjort av säljaren.

För att lagen inte skall vara tillämplig krävs att avtalet har blivit fullgjort vid sammanträffandet mellan köparen och säljaren eller dennes ombud. Även om leverans sker före ångerveckans utgång men efter sammanträffandet, skall lagen tillämpas. Också köparen skall fullgöra sin del av avtalet vid sammanträffandet för att undantagsregeln skall gälla. Ingår inbytesgods i vederlaget, skall detta alltså avlämnas samtidigt. En senare gjord betalning medför inte att köparen förlorar rätten att frånträda avtalet, och detta gäller även om betalningen sker mycket kort tid senare, kanske redan samma dag. Ibland kan dock betalning i efterhand tänkas ske under sådana förhållanden — t. ex. i samband med att köparen besöker säljaren på dennes kontor och därvid diskuterar också andra villkor för köpet — att parterna får anses ha ingått ett nytt avtal som köparen inte kan frånträda.

Bestämmelsen om lån som köparen har erhållit av säljaren eller genom dennes förmedling avser att hindra kringgående av lagstiftningen. Givetvis träffar bestämmelsen endast de fall då försträckningen lämnas eller förmedlas i samband med avtalet och just i syfte att sätta köparen i stånd att fullgöra detta.

Som nyss har nämnts likställs överlämnande av check med kontant betalning. Att så är fallet framgår motsättningsvis genom att i lagtexten

inte har gjorts undantag för betalning med check. Om köparen vid sammanträffandet fullgör betalningen med check och det senare visar sig att checken saknar täckning, anses köparen likväl ha fullgjort avtalet vid sammanträffandet.

4 §

Paragrafen innehåller regler om vad köparen har att iaktta, om han vill begagna sin rätt att frånträda avtalet. Den motsvarar 3 § och 6 § första stycket sakkunnigförslaget.

Som har framgått av den allmänna motiveringen biträder jag de sakkunnigas förslag att köparen skall ha rätt att frånträda sitt anbud eller svar inom en vecka räknat från sammanträffandet med säljaren eller dennes ombud samt att frånträdan skall ske genom skriftligt meddelande därom till säljaren.

Sakkunnigförslaget innebär, att köparen skall anses ha fullgjort vad på honom ankommer ifall meddelandet före veckofristens utgång av honom inlämnas till befordran med post eller telegraf eller avsänds på annat ändamålsenligt sätt. Detta har lagtekniskt uttryckts genom hänvisning i 7 § till 40 § första stycket avtalslagen i fråga om sådant meddelande som det här gäller.

Vid remissbehandlingen har i ett yttrande hävdats att köparen bör stå risken för att meddelandet om frånträdan inte når säljaren.

Enligt min mening skulle köparens skydd enligt lagen avsevärt försämrans om i ångerveckan inräknas också tiden för postbefordran till säljaren av meddelande om att köparen frånträder avtalet. Därtill kommer att det kan vara svårt för köparen att säkert veta vilken tid en normal postbefordran tar i anspråk. Jag anser i likhet med de sakkunniga att det bör vara tillräckligt att köparen, om han inte överlämnar meddelandet direkt till säljaren, före veckofristens utgång avsänder det med post eller telegraf, som är de befordringsmedel vilka i praktiken torde komma i fråga. Detta bör komma till uttryck i lagtexten. En hänvisning till 40 § första stycket avtalslagen är emellertid inte tillräcklig i detta hänseende, eftersom detta stadgande endast reglerar frågan vem som står faran för försändelsen. Det bör därför i lagtexten klart utsägas att själva frånträdan sker genom att köparen avlämnar meddelandet för befordran med post eller telegraf. Frågan vem som står faran för försändelsen blir då över huvud taget inte aktuell och någon bestämmelse därom är alltså inte behövlig.

Köparen blir bevisskyldig för att meddelandet om frånträdan inom rätt tid har överlämnats till säljaren eller avlämnats för befordran till denne. Med hänsyn härtill är det lämpligt att köparen sänder meddelandet i rekommenderat brev. En erinran härom bör tas in i det formulär till underrättelse om köparens rättigheter enligt lagen som Kungl.

Måttet skall fastställa. Till skillnad mot vad som har förordats i vissa remissyttranden anser jag däremot inte att köparen i lagen bör åläggas skyldighet att använda rekommenderad försändelse.

Har godset eller del därav levererats till köparen, bör i enlighet med de sakkunnigas förslag som förutsättning för köparens frånträderätt gälla att han håller godset tillgängligt för säljaren i väsentligen oförändrat och oförminskat skick. Av skäl som jag har redovisat i den allmänna motiveringen bör dock köparen inte stå faran för att godset förstörs, försämras eller minskas genom olyckshändelse eller undergår förändring bara till följd av sin egen beskaffenhet eller till följd av åtgärd som varit nödvändig för undersökning av godset.

Har köparen mottagit godset eller del därav, är enligt *andra punkten* hans rätt att frånträda anbudet eller svaret beroende av att han håller godset tillgängligt för säljaren i väsentligen oförändrat eller oförminskat skick.

Av bestämmelsen i paragrafens andra punkt följer att en köpare som har mottagit godset och inte håller det tillgängligt för säljaren i väsentligen oförändrat och oförminskat skick i princip är skyldig att fullgöra sin del av avtalet, även om han har lämnat säljaren meddelande enligt första punkten. Att köparen håller godset tillgängligt för säljaren innebär, att han skall göra det möjligt för säljaren att avhämta godset. Han är däremot inte skyldig att själv återlämna det.

5 §

Paragrafen innehåller regler om verkan av frånträdande. Den motsvarar 6 § andra stycket sakkunnigförslaget.

Första stycket

Om köparen i enlighet med vad som föreskrivs i 4 § frånträder sitt anbud eller svar, är säljaren givetvis skyldig att återställa vad han mottagit av vederlaget. Eftersom han i princip samtidigt skall återfå godset, om det levererats till köparen, men han av praktiska skäl kan vara förhindrad att omedelbart hämta det, bör han få skäligt rådrum att hämta godset och i anslutning därtill fullgöra sin betalningsskyldighet. I enlighet härmed föreskrivs i första stycket *första punkten* av förevarande paragraf, att om köparen frånträder sitt anbud eller svar enligt 4 §, det åligger säljaren att inom tid som skäligen åtgår för godsets avhämtande återställa vad han kan ha mottagit av vederlaget.

Med "vederlaget" avses i och för sig även inbytesgods som köparen kan ha lämnat i stället för kontant betalning. Är situationen den att säljarens ombud för egen räkning har köpt inbytesgodset från köparen, föreligger emellertid i själva verket två avtal, ett mellan säljaren och

köparen samt ett mellan ombudet och köparen. Om köparen har fått kontant betalning av ombudet för inbytesgodset och i sin tur betalat säljaren, har köparen självfallet rätt att av säljaren få tillbaka vad han har betalat. Däremot har han inte någon på förevarande lag grundad rätt att återkräva inbytesgodset från ombudet. Har köparen endast fått en fordran på ombudet som övertagits av säljaren, kan förhållandena bli något mer komplicerade. Skulle säljaren kräva att köparen återtar fordringen, får köparen finna sig i det och vända sig mot ombudet för att få betalning för inbytesgodset. Man torde dock i allmänhet kunna räkna med att säljarföretaget förordrar att själv behålla fordringen mot sin försäljare och betala köparen motsvarande del av köpeskillingen.

Lika litet som enligt de sakkunnigas förslag har köparen enligt departementsförslaget någon rätt till ränta på erlagd del av köpeskillingen eller till ersättning för vård av levererat gods.

I enlighet med vad som har föreslagits i den allmänna motiveringen föreskrivs i första stycket *andra punkten* att köparen har rätt att hålla godset inne, till dess säljaren har fullgjort sin betalningsskyldighet, samt i *tredje punkten* att godset tillfaller köparen utan vederlag, om godset inte avhämtas inom tre månader efter sammanträffandet mellan köparen och säljaren eller dennes ombud.

Dessa regler avser endast avtal om köp av lös egendom. En specialregel i fråga om abonnemangsavtal finns i paragrafens andra stycke.

Bestämmelsen att godset tillfaller köparen utan vederlag, om säljaren underlåter att hämta det inom tre månader efter sammanträffandet, torde komma att få ringa praktisk betydelse och i huvudsak bli tillämplig endast när godset saknar egentligt ekonomiskt värde för säljaren. Under hela tremånadersfristen kvarstår köparens skyldighet att vårda godset så länge han har det i sin besittning. Åsidosätter köparen sin vårdnadsplikt och kan han till följd därav inte hålla godset tillgängligt för säljaren i väsentligen oförändrat och oförminskat skick, är köparen skyldig att fullgöra sin del av avtalet. Har säljaren förlorat äganderätten till godset på grund av förevarande bestämmelse, är han å andra sidan likväl skyldig att betala tillbaka vad han kan ha uppburit av köpeskillingen.

Om säljaren har en motfordran på köparen blir frågan om hans rätt att avräkna denna på sin skuld till köparen enligt första stycket av förevarande paragraf att bedöma enligt allmänna kvittningsregler.

Lagrådets yttrande och departementschefens uttalanden i anledning därav

Lagrådet har anfört bl. a. följande:

3 §

Med denna bestämmelse har avsetts att inom tillämpningsområdet för förevarande lag lösa frågan om säljarens bundenhet av muntliga utfästelser från ombudets sida, s. k. sidolöpare, i fall då ombudet ej har behörighet att sluta avtal för säljarens räkning. Enligt bestämmelsen skall ombudet anses ha ställningsfullmakt att mottaga anbud från köparen och föreskrift som inskränker ombudets befogenhet härutinnan vara utan verkan mot köparen.

Den föreslagna bestämmelsen, som utgår från att det är köparen som avger anbud, tar sikte på den mycket vanliga typ av hemförsäljning som innebär att säljaren förbehåller sig att pröva köparens svar på det anbud som ordersedeln formellt innehåller; detta svar blir därvid ett anbud som säljaren antager eller avslår. Att ombudet förses med ställningsfullmakt att mottaga köparens anbud och att inskränkande föreskrifter i detta avseende från säljarens sida fränknes verkan mot köparen ger i och för sig ej anledning till erinran. Frågan är emellertid om den föreslagna bestämmelsen verkligen är ägnad att stärka köparens ställning när det gäller sidolöpare. I motiven sägs fullmaksregeln medföra att köparens anbud skall anses ha nått säljaren i och med att det avgetts till ombudet. Verkan av regeln i detta hänseende är emellertid endast att det objektivt blir fastslaget vad köparens anbud går ut på men däremot ej att säljaren verkligen skall anses ha fått kännedom om anbudet och dess innebörd redan i och med att ombudet blivit underrättat därom. Om ombudet inte på ett riktigt sätt inberättar köparens anbud till säljaren, blir vanliga avtalsrättsliga regler att tillämpa beträffande frågan huruvida detta skall ligga säljaren till last eller ej i förhållande till köparen. Här finns uppenbarligen risk för missförstånd. Fullmaksregeln, som skall finnas återgiven på den handling som ombudet överlämnar vid sammanträffandet, kan inge köparen den felaktiga föreställningen att alla de villkor han uppställer för sitt anbud är att anse som framförda till säljaren. Det kan därför vara naturligt för honom att, då han mottager ett antagande svar från säljaren, utan närmare granskning utgå från att accepten helt motsvarar hans anbud. Det kan krävas betydande uppmärksamhet från hans sida för att han genom jämförelse mellan ordersedeln och säljarens svar skall upptäcka att säljaren genom något förbehåll garderat sig mot att bli bunden av sidolöpare. Och även om köparen skulle uppmärksamma skillnaden mellan anbud och accept, är det möjligt att han med sin uppfattning att sidolöparen framförts till säljaren förbiser, att säljaren kan vara ovetande om denna och oriktigt antaga att accepten övrens-

stämmer med anbudet. I så fall kanske köparen räknar med att vara fri från anbudet, eftersom säljaren tydligen ej velat antaga detta oförändrat. Om emellertid säljarens misstag är så uppenbart, att köparen vid en närmare granskning och med någon eftertanke måste ha insett det, kan köparen genom underlåtenhet att reklamera bli bunden av avtal i enlighet med svarets innehåll, d. v. s. utan sidolöparn. Bedömningen av dessa frågor torde bl. a. bli beröende av hur rättspraxis kommer att uppfatta fullmactsregelns psykologiska inverkan för den ena eller andra parten. Det är svårt att nu bilda sig en bestämd uppfattning härom.

Det sagda ger vid handen att innebörden av den föreslagna regeln inte är lätt att inse och att dess verkan måste betecknas som oviss. Det är tydligt att det föreligger stora svårigheter att bereda köparen ett effektivt skydd, om man inte vill i väsentlig grad sätta vanliga avtalsrättsliga principer ur spel. Ifrågasätts kan om inte paragrafen borde utgå ur förslaget och problemet rörande sidolöpare göras till föremål för vidare utredning i ett större sammanhang. Med hänsyn till de risker för rättsförluster som i rådande rättsläge otvivelaktigt föreligger för konsumenterna är det emellertid inte tillfredsställande att nu lämna frågan helt åsido. Lagrådet vill därför inte motsätta sig att en bestämmelse upptages i lagen, men den bör då i klarhetens intresse utformas med direkt sikte på säljarens svar på det anbud, eventuell sidolöpare inbegripen, som köparen framfört till ombudet. Det bör fastslås, att köparen normalt skall ha rätt att utgå från att antagande svar från säljaren avser det av ombudet mottagna anbudet. Detta kan lämpligen ske genom en bestämmelse, att meddelande från säljaren att han antager köparens anbud skall medföra att säljaren anses ha godtagit anbudet sådant det framförts till ombudet, om ej annat uttryckligen anges eller uppenbart framgår av omständigheterna. Härmed utsäges, att ett antagande svar från säljaren, som ej är försett med särskilda reservationer, regelmässigt binder säljaren i enlighet med det anbud som framförts till ombudet, men det inskräpes å andra sidan för köparen, att han måste uppmärksamma huruvida något förbehåll, uttryckligen eller på grund av de föreliggande omständigheterna, finns inbegripet i svaret. Det är självfallet underförstått, att ombudet på grund av sin ställning har fullmakt att mottaga anbud från köparen. Uttrycklig bestämmelse härom är därför onödig, vilket innebär att första punkten i förslagets bestämmelse kan utgå. Däremot bör andra punkten bibehållas till förebyggande av att ombudet till följd av instruktioner från säljarens sida skall anses förhindrad att mottaga anbud som inbegriper sidolöpare.

Föredragande departementschefen, statsrådet Lidbom, anförde vid anmälan av lagrådets yttrande bl. a. följande:

Enligt 3 § första punkten i det remitterade förslaget skall, om säljaren företräds av ombud vid sammanträffandet med köparen, ombudet anses ha fullmakt att därvid mottaga anbud från köparen i fråga om förvärv av gods eller tjänst av det slag som avses med hans uppdrag. Lagrådet förordar i stället en bestämmelse av innehåll, att om säljaren meddelar köparen att han antager dennes anbud, han skall anses ha godtagit anbudet sådant det framförts till ombudet, om inte annat uttryckligen anges eller uppenbart framgår av omständigheterna. Enligt lagrådets mening kan därmed första punkten i det remitterade förslaget utgå såsom överflödig.

En ändring av förevarande paragraf i enlighet med vad lagrådet förordat torde inte innebära någon saklig ändring av nämnvärd praktisk betydelse. Det är dock inte uteslutet att bestämmelsen med den av lagrådet föreslagna utformningen i vissa fall kan tänkas ge köparen ett längre gående skydd. Det är sålunda tänkbart att enligt detta förslag avtal i enlighet med köparens anbud kommer till stånd i vissa situationer, där det remitterade förslaget skulle leda till att avtalet strandar på grund av bristande överensstämmelse mellan anbud och svar, s. k. dissens. I den mån så är fallet är den av lagrådet förordade bestämmelsen ägnad att bättre tillgodose konsumentskyddsintresset. Härtill kommer att den av lagrådet föreslagna bestämmelsen beskriver rättsläget på ett mera konkret och lättillgängligt sätt. Under dessa förhållanden anser jag mig böra biträda lagrådets förslag.

Utskottet

Genom propositionen läggs fram ett lagförslag, innefattande civilrättsliga regler, som ger konsument möjlighet att frånträda vissa köp eller s. k. abonnemangsavtal som har ingåtts i hans bostad eller under andra likartade förhållanden genom att inom en vecka — "ångervecka" — skriftligen meddela säljaren att han frånträder avtalet. Syftet med lagförslaget är att eliminera verkningarna av att köparen vid s. k. hemförsäljning befinner sig i ett psykologiskt underläge gentemot talföra och påträngande försäljare. Till grund för lagförslaget ligger ett av särskilda sakkunniga — efter samarbete med sakkunniga i Danmark, Finland och Norge — den 18 juni 1970 avgivet betänkande (SOU 1970: 35) med förslag till hemförsäljning. Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till den kortfattade redogörelse, som intagits i det föregående (s. 1).

I de motioner som väckts i anledning av propositionen förekommer ingen erinran mot huvudlinjerna i lagförslaget. Fastmera har i några av motionerna framhållits att propositionens huvudmålsättning är lofvärd. Utskottet vill för sin del framhålla att den föreslagna lagen om

hemförsäljning m. m. utgör ett värdefullt komplement till de lagar — lagen om otillbörlig marknadsföring och lagen om otillbörliga avtalsvillkor — som under senare tid antagits för att skydda konsumenterna mot ohederliga eller på annat sätt skadliga metoder i marknadsföring.

I det följande behandlar utskottet de delar av förslaget som berörts i motioner eller eljest tilldragit sig utskottets uppmärksamhet.

Lagens tillämpningsområde

Den föreslagna lagstiftningen omfattar som ovan nämnts dels köp av lös egendom, dels s. k. abonnemangsavtal, dvs. avtal varigenom någon åtar sig att under en tidsperiod eller tills vidare vid återkommande tillfällen tillhandagå annan med underhåll eller tillsyn av egendom, undervisning och andra liknande tjänster. Lagen skall däremot inte omfatta försäkringsavtal.

I motionen 1971: 1437 av fru Nordlander m. fl. (vpk) uttalas att lagen också bör omfatta försäljning av försäkringar, då försäljningen sker under sådana former att lagen skulle bli tillämplig om det varit fråga om varor.

Under remissbehandlingen av det betänkande, som ligger till grund för lagförslaget, framfördes förslag av motsvarande innehåll från statens konsumentråd och TCO.

Såsom framgår av den föregående redogörelsen åligger det enligt 302 § lagen om försäkringsrörelse försäkringsbolags styrelse och verkställande direktör att övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring hos bolaget sker på ett sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Kungl. Maj:t han enligt samma lagrum meddela närmare föreskrifter angående anskaffningsverksamheten och kan därvid också förordna att frågor om denna verksamhet skall handläggas av en av Kungl. Maj:t utsedd nämnd. Departementschefen har anfört att försäkringsbolagen träffat frivilliga överenskommelser om anskaffningsverksamheten och att något behov av föreskrifter enligt 302 § lagen om försäkringsrörelse hittills inte visat sig föreligga. Om missförhållanden skulle ge sig till känna i samband med anskaffning av försäkringar i hemmen och på liknande platser får, såsom departementschefen framhållit, nämnda bestämmelser anses tillräckliga möjligheter till ingripanden. Med hänsyn härtill delar utskottet departementschefens uppfattning att försäkringsavtal inte skall omfattas av lagstiftningen om hemförsäljning. Motionen 1971: 1437 bör därför avslås i förevarande del.

Vad angår de förhållanden under vilka konsumenten företar rättshandlingen föreskrivs i 1 § första stycket i lagförslaget att köparens sammanträffande med säljaren eller ombud för denne skall ha skett i köparens bostad eller eljest på annan plats än säljarens eller ombudets fasta försäljningsställe. I specialmotiveringen

till lagrummet anför departementschefen att med säljarens fasta försäljningsställe i första hand avses säljarens butik men också andra liknande platser, t. ex. säljarens kontor. Ett försäljningsställe som säljaren utnyttjar i fasta utställningslokaler antingen under längre tid, kanske en månad eller mera, eller varje år vid en regelbundet återkommande utställning — t. ex. S:t Eriksmässan i Stockholm — måste enligt departementschefens mening också räknas som fast försäljningsställe. Försäljning som sker från mera tillfälliga stånd, kiosker o. d. i anslutning till utställningar, mässor, offentliga tillställningar, basarer, utflykter, biografföreställningar osv. anses däremot skola omfattas av lagstiftningen. Det samma gäller försäljning som anordnas i andra tillfälligt förhyrda lokaler.

I motionen 1971: 1437 av fru Nordlander m. fl. (vpk) erinras om att avsikten med lagen är att skydda köpare som i köpsituationen befinner sig i ett psykologiskt underläge i förhållande till säljaren. Enligt motionärernas mening kan en sådan situation föreligga även vid försäljning på mässor eller liknande försäljningsställena, som upprättats för viss begränsad tid och där demonstration av varor sker. Motionärerna anser därför att dylika försäljningsställena inte kan anses vara fasta försäljningsställena i lagens mening och att detta bör komma till uttryck i lagtexten eller i anvisning till lagen. På grund härav yrkar motionärerna att riksdagen beslutar att till 1 § första stycket skall fogas en bestämmelse, vari utsägs att försäljningsställe på mässa, utställning o. d., vilket upprättas under begränsad tid, i lagen om hemförsäljning inte skall anses som fast försäljningsställe.

Utskottet finner de av departementschefen till ledning för rättstillämpningen lämnade anvisningarna i fråga om vad som skall vara att hänföra till fast försäljningsställe lämpliga och ändamålsenliga. Förevärande yrkande i motionen 1971: 1437 bör således inte vinna bifall.

I motionen 1971: 1436 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp) uppmärksammas det förhållandet att t e l e f o n f ö r s ä l j n i n g inte omfattas av den föreslagna lagen.

Bakgrunden till att telefonförsäljning undantagits från lagstiftningen har utvecklats närmare av departementschefen i propositionen på s. 70 (se ovan s. 16 f.). De sakkunniga anförde för sin del att de speciella psykologiska förhållanden som utgör det grundläggande motivet för en särskild skyddslagstiftning inte föreligger vid telefonförsäljning. Gentemot detta påstående uttalade Husmodersförbundet Hem och samhälle i sitt remissvar att förbundet ansåg att konsumenten vid telefonförsäljning är i ett med övrig hemförsäljning jämförbart psykologiskt underläge. Många konsumenter har enligt förbundet svårt att motstå en försäljares locktoner i telefon och säger hellre ja till anbudet än avbryter samtalet. Då bokköp ofta förmedlas på detta sätt ansåg förbundet det

väsentligt att även telefonsäljning omfattas av den nya lagen. Pris- och kartellnämnden, som underströk vikten av att man, sedan den föreslagna lagstiftningen genomförts, noga följer utvecklingen på området och undersöker i vilken mån de nya reglerna kringgås, anförde telefonsäljningen som ett exempel på företeelser, som vid en efterhandsgranskning kan behöva särskilt uppmärksammas.

I motionen 1971: 1436 förklarar sig motionärerna instämma i Husmodersförbundets synpunkter. Motionärerna ifrågasätter vidare om inte en skriftlig bekräftelse alltid skulle krävas vid försäljningsavtal som träffats i telefon. Åtminstone då varans pris uppgår till ett visst belopp, förslagsvis minst 200 kronor, borde enligt motionärerna så vara fallet. Motionärerna anför att när "ångerveck" införts för försäljning vid besök i hemmet det säkerligen uppkommer en betydande osäkerhet hos allmänheten om inte telefonsäljning också omfattas av lagen. Motionärerna befarar vidare att mindre nogräknade försäljare kan komma att övergå från hemförsäljning till telefonsäljning om denna försäljningsform ger konsumenten mindre skydd. Motionärerna ansluter sig till statens pris- och kartellnämnds förslag att reglerna för telefonsäljning bör bli föremål för särskild granskning i fortsättningen. Enligt motionärernas uppfattning bör detta ske genom att en speciell utredning tillsätts och då gärna en enmansutredning för enbart denna fråga så att en översyn erhålles snabbt. De hemställer därför att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att en sådan utredning kommer till stånd.

Utskottet har stor förståelse för de betänkligheter som kommit till uttryck i nämnda remissvar och i motionen 1971: 1436 med anledning av att telefonsäljning inte omfattas av den föreslagna lagen. Såsom departementschefen framhållit skulle det emellertid stöta på stora praktiska svårigheter att föra in telefonsäljning under den aktuella lagstiftningen. Den rättstekniska metod, som valts för att bereda konsumenten avsett skydd vid hemförsäljning, innebär, som närmare framgår av den föregående redogörelsen, att köparen skall ha rätt att frånträda sin rättshandling inom viss tid från försäljningstillfället och att en förutsättning för att han över huvud taget skall bli bunden av sin rättshandling är att han i samband därmed skriftligen underrättas om sina rättigheter enligt lagstiftningen. Denna metod bygger följaktligen på att köparen sammanträffar med säljaren eller dennes ombud vid försäljningen, och metoden är därför inte praktiskt användbar vid telefonsäljning. Vidare skall utgångspunkten för ångerfristens beräkning vara sammanträffandet med säljaren eller dennes ombud. Såsom framhålls i propositionen skulle det vid telefonsäljning bli utomordentligt svårt att bestämma utgångspunkten för fristen på ett sätt som undanröjer bevissvårigheterna. Departementschefen har funnit att det med

hänsyn till vad sålunda anförts inte är lämpligt att nu införa regler om telefonförsäljning i den föreslagna lagstiftningen.

Pris- och kartellnämnden anför i sitt remissvar att det alltid är vanskligt att förutse hur effektiv en ny lagstiftning kan bli och vilka verkningar den på det hela taget kommer att få. Särskilt sägs detta vara fallet när man ger sig in på ett område som inte förut varit föremål för någon speciell reglering. Utskottet anser i anslutning härtill att det är viktigt att man noga följer utvecklingen efter det att lagen trätt i kraft och att man undersöker i vilken mån de nya reglerna kringgås och om allvarliga missförhållanden alltjämt kvarstår. Vid en sådan efterhandsgranskning synes telefonförsäljning särskilt behöva uppmärksammas. Också departementschefen har framhållit att det är angeläget att utvecklingen i fråga om telefonförsäljning noga följs. Eftersom Kungl. Maj:ts uppmärksamhet sålunda är riktad på att ifrågakvarande försäljningsform kan komma att brukas för att kringgå den föreslagna lagen synes någon åtgärd i enlighet med förevarande yrkande i motionen 1971: 1436 inte vara erforderlig. Motionsyrkandet bör därför inte vinna bifall.

Enligt 1 § tredje stycket gäller lagen i fråga om avtal, som slutes och på ömse sidor fullgöres vid sammanträffandet, endast om köparen betalar köpeskillingen eller del därav med användande av kreditbevis eller med belopp som han erhåller som lån av säljaren eller genom dennes förmedling. Den föreslagna lagstiftningen omfattar således inte kontantförsäljning.

I motionen 1971: 1437 av fru Nordlander m. fl. (vpk) yrkas att lagstiftningen inte skall göra undantag för kontantköp och att 1 § tredje stycket i lagförslaget därför skall utgå.

I motionen 1971: 1436 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp) yrkas att ångervecka införs också vid hemförsäljning med kontantbetalning om priset för det köpta uppgår till minst 200 kronor.

Frågan om lagstiftningen också bör omfatta kontantköp uppmärksammades vid remissbehandlingen av flera remissinstanser. Sålunda ställde sig bl. a. statens konsumentråd, konsumentutredningen, LO, TCO och Husmodersförbundet Hem och samhälle kritiska till de sakkunnigas förslag att kontantköp skulle undantas från lagens tillämpningsområde. Konsumentutredningen ansåg att lagen bör gälla alla köp över 50 kronor. Statens konsumentråd förordade att endast försäljning av böcker till ett belopp understigande 50 kronor och försäljning av dagligvaror skulle undantas. Som skäl för att lagstiftningen också bör omfatta kontantköp åberopades bl. a. att konsumenten, när han företar sin rättshandling, i de flesta fall torde uppfatta denna som väl genomtänkt och vara nöjd med köpet. Det är först när han fått överlägga med andra medlemmar av hushållet och jämföra det pris som han åtagit sig att betala med priser på motsvarande varor i butikshandeln som han kanske

upptäcker att han gjort en dålig affär. Vidare hävdades att äldre personer, som i särskild grad är i behov av lagens skydd, inte gärna köper på avbetalning och dessutom i större utsträckning än andra har förhållandevis stora penningssummor förvarade i bostaden. Det ansågs därför ligga nära till hands att förmoda att dessa konsumenter önskar betala hela köpskillingen genast, utan att detta kan tas som tecken på att affären från deras sida är väl genomtänkt.

Departementschefen har för sin del framhållit att någon avgränsning är nödvändig så att lagstiftningen inte kommer att omfatta exempelvis kontantförsäljning av livsmedel från varubussar och liknande. Om köparen får varan levererad genast och således redan från början vet exakt vad han får samt dessutom är beredd att omedelbart erlægga hela vederlaget för det köpta, synes behovet av särskilt skydd vara avsevärt mindre än i de typiska hemförsäljningsfallen, där varan levereras i efterhand och köparen i en eller annan form får kredit, framhåller departementschefen. Han tillägger att det f. ö. från principiell synpunkt är mindre tilltalande att ge köparen rätt att riva upp en affär som för båda parter enligt vanliga regler framstår som avslutad. Sådana situationer som nu har beskrivits bör därför enligt departementschefens mening undantas. Vidare understryker departementschefen att ett ganska litet område undantas från lagstiftningen om denna inte omfattar kontantköp, eftersom det vid hemförsäljning och likartade försäljningsformer är regel både att varan levereras i efterhand och att köparen får kredit. Enligt departementschefen torde man vid köp av dyrbarare kapitalvaror bara i undantagsfall ha anledning att räkna med att köparen helt fullgör sin del av avtalet vid försäljningstillfället, varför de mest skyddsvärda fallen i praktiken torde komma att omfattas av lagstiftningen.

I motionen 1971: 1436 anför motionärerna att de skäl, som departementschefen sålunda framfört för att lagen inte skall avse kontantköp, inte förefaller bärande. Visserligen, anför motionärerna, levereras varan senare och på kredit vid de flesta köp som här är i fråga, men obstridligen förekommer också kontantköp, och dessa torde komma att öka i omfattning efter den nya lagens ikraftträdande. Motionärerna framhåller bl. a. att samma principiella skäl kan anföras för ångervecka vid kontantköp som vid kreditköp, t. ex. köparens psykologiska underläge. Enligt motionärerna kan det vidare inte anses "från principiell synpunkt mindre tilltalande" att ge köparen, som betalar kontant, samma möjlighet som den som ingått kreditavtal att i lugn och ro fundera över det kloka i sitt beslut och att kunna ändra sig. Vad beträffar kontantförsäljning av livsmedel från varubussar och liknande kan enligt motionärerna undantag lätt göras genom att en nedre gräns för varans pris sätts exempelvis vid 200 kronor.

I motionen 1971: 1437 ansluter sig motionärerna till de synpunkter

som vid remissbehandlingen anförts till stöd för att undantag för kontantköp ej skall göras.

Enligt utskottets mening föreligger skäl för att också kontantköp skall omfattas av lagstiftningen. Såsom anförts i motionen 1971: 1436 gäller också vid kontantförsäljning att köparen befinner sig i ett psykologiskt underläge och att han saknar möjlighet att jämföra pris, kvalitet m. m. i fråga om konkurrerande produkter på det sätt som han kan göra vid besök i varuhus eller i flera med varandra konkurrerande butiker, dvs. just omständigheter som föranlett den aktuella lagstiftningen. Å andra sidan finner utskottet de av departementschefen framförda skälen för att kontantköp inte skall omfattas av lagstiftningen vara tungt vägande, och utskottet har efter övervägande funnit sig böra inta samma ståndpunkt i frågan som denne. Vid sitt ställningstagande har utskottet beaktat att just i fråga om kontantköp den allmänna meningen torde vara att affären är avslutad när varan betalats, varför det ter sig mindre tilltalande att ge köparen rätt att riva upp en sådan affär.

Utskottet har ovan uttalat sig för en efterhandsgranskning av den nya lagstiftningens verkningar. Vid sådan granskning är det angeläget att också kontantförsäljningen uppmärksammas. I den mån erfarenheterna ger vid handen att förhållandena utvecklats dithän att även kontantförsäljning bör omfattas av lagstiftningen för att denna skall kunna ge åsyftat skydd måste givetvis frågan tas upp till förnyad prövning.

På grund av vad sålunda anförts bör motionerna 1971: 1436 och 1971: 1437, båda såvitt nu är i fråga, inte vinna bifall.

Verkan av frånträdande

Enligt 4 § äger köparen frånträda sitt anbud eller svar genom att överlämna eller med post eller telegraf avsända skriftligt meddelande härom till säljaren inom en vecka, räknat från dagen för sammanträffandet. Har köparen mottagit godset eller del därav, är hans rätt att frånträda anbudet eller svaret beroende av att han håller godset tillgängligt för säljaren i väsentligen oförändrat och oförminskat skick. Om köparen sålunda frånträtt sitt anbud eller svar, åligger det enligt 5 § första stycket säljaren att inom tid som skäligen åtgår för godsets avhämtande återställa vad han kan ha mottagit av vederlaget. Köparen har rätt att hålla godset inne till dess att säljaren fullgjort sin betalningsskyldighet. Avhämtas ej godset inom tre månader efter sammanträffandet, tillfaller godset köparen utan vederlag.

Förslaget att godset skall tillfalla köparen utan vederlag om säljaren ej avhämtar det inom tre månader efter sammanträffandet behandlas i motionen 1971: 1435 av herr Levin (fp). Motionären anser bl. a. att ifrågavarande förslag innebär en ny princip som inte torde ha stöd i det allmänna rättsmedvetandet. Enligt motionären er-

bjuds köparen genom stadgandet en faktisk möjlighet att inte blott befria sig från gjorda åtaganden utan dessutom på säljarens bekostnad göra en lika omotiverad som obillig vinst. Motionären anser det vidare stötande att en person, som dock frivilligt ingått ett avtal, skulle kunna skaffa sig personlig vinning allenast därigenom att säljaren inte inom viss tid avhämtat godset. Enligt motionären kan den olägenhet, som säljarens försummelse att avhämta godset kan medföra för köparen, lätt avhjälpas på annat sätt, exempelvis genom tillägg av bestämmelser i analogi med lagen den 31 mars 1950 om rätt för hantverkare att sälja gods som ej avhämtats. Han yrkar därför att riksdagen i 5 § första stycket inför sådana bestämmelser.

Departementschefen har i motiveringen till den föreslagna bestämmelsen anfört att det i och för sig kunde ligga nära till hands att anknyta till köplagens regler för det fall att köparen vill avvisa gods som han fått i sin besittning. Dessa innebär i korthet att köparen är skyldig att vårda godset men under vissa omständigheter har rätt att sälja godset på offentlig auktion eller i vissa fall bortskaffa det. Det är emellertid tydligt, framhåller departementschefen, att frånträdanderättens värde för köparen skulle väsentligt urholkas om han i hithörande fall skulle vara tvungen att sälja godset för säljarens räkning. Departementschefen framhåller vidare att eftersom man torde kunna utgå från att säljarens underlåtenhet att hämta godset i allmänhet är ett uttryck för att han inte har något ekonomiskt intresse av att få tillbaka detta, det å andra sidan knappast möter betänkligheter att låta köparen efter viss tids förlopp erhålla äganderätt till godset.

Utskottet finner för sin del ej skäl att frångå den bedömning som departementschefen sålunda gjort. Det må framhållas att invändningen, att frånträdanderättens värde för köparen skulle väsentligt urholkas om han skulle vara tvungen att sälja godset för säljarens räkning, naturligtvis också äger giltighet i fråga om försäljning i enlighet med motionärens förslag. På grund av det anförda bör motionen 1971: 1435 avslås.

I motionen 1971: 1438 av herr Söderström m. fl. (m, c, fp) yrkas att riksdagen beslutar att den tidrymd, tre månader, vid vars utgång äganderätten till godset övergår, skall förlängas till sex månader, och i motionen 1971: 1436 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp) yrkas förlängning till fyra månader.

I förstnämnda motion framhålls att hemförsäljningen i bl. a. Norrland har praktisk betydelse med hänsyn till de stora avstånden. Härvid kommer televisionsapparater och köksutrustning som kylskåp och spisar i fråga. Enligt motionärerna är den föreslagna tidsfristen för kort med hänsyn till de förseningar som kan uppstå. Sålunda kan kunden oavsiktligt vara borta vid säljarens besök, avbeställningen kan förkomma under postbefordran, endera parten kan vara på semester eller befinna sig utomlands m. m. Enligt motionärerna kan det inte heller

uteslutas att kunden avsiktligt är frånvarande för att därigenom kostnadsfritt tillgodogöra sig exempelvis en färgtelevisionsapparat. Motionärerna framhåller att även om lagen föreskriver att godset skall hållas tillgängligt för säljarens avhämtning det kan vara svårt för denne att bevisa eventuell avsiktlig frånvaro från kundens sida. Det anförda motiverar enligt motionärerna att tiden för återhämtning av godset bestäms till sex månader.

I motionen 1971: 1436 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp) anförts till stöd för yrkandet om förlängning av tidsperioden till fyra månader att denna bör vara tillräckligt lång för att ge säljaren möjlighet till avhämtning under alla normala omständigheter. Motionärerna pekar bl. a. på att perioden kan infalla under semestertiden juni—augusti då godset kan vara svåråtkomligt.

Departementschefen anför i motivering till den föreslagna bestämmelsen att man vid bestämmande av tidsfristens längd bör ta hänsyn till risken av att i enstaka fall köparens meddelande om att han frånträder köpet inte når säljaren men att det samtidigt måste beaktas att köparen inte bör betungas med vårdnadsplikt under oskäligt lång tid. Departementschefen förordar därför för sin del att tiden bestäms till tre månader från dagen för sammanträffandet mellan köparen och säljaren eller dennes ombud. Sätts fristen till tre månader — dvs. samma tid som enligt 4 § hittegodslagen (1938: 121) skall förflyta innan upphittaren förvärvar äganderätt till gods vars ägare är okänd — lär det i praktiken inte inträffa att godset tillfaller köparen utan att säljaren faktiskt fått vetskap om att köparen frånträtt köpet och således haft möjlighet att bevara sin rätt till godset genom att hämta det, framhåller departementschefen.

Utskottet finner för sin del inte skäl att frångå den bedömning departementschefen sålunda gjort. Yrkandena i motionerna 1971: 1436 och 1971: 1438 om förlängning av tidsfristen bör därför avslås.

Slutligen har i anledning av den föreslagna bestämmelsen, att äganderätten till gods som säljaren inte avhämtat skall övergå till köparen utan vederlag, i motionen 1971: 1436 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp) framhållits att följderna av att en köpare omöjligen kunnat anträffas måste göras helt klara. Motionärerna föreslår att en brevlades framställd begäran om avhämtning inom den lagstadgade tiden — eller t. ex. minst en månad före dess slut — bör innebära att varan inte tillfaller köparen, om denne inte bereder säljaren tillfredsställande möjligheter för varans avhämtning. Såsom framgår av den föregående redogörelsen har också i motionen 1971: 1438 av herr Söderström m. fl. (m, c, fp) påtalats att det kan vara svårt att bevisa en eventuell avsiktlig frånvaro från kundens sida.

Härjämte har under utskottsbehandlingen framlagts förslag att i lagen skall intas en bestämmelse som gör det möjligt för säljaren att — i lik-

het med vad som föreskrivs i lagen den 11 juni 1915 om avbetalningsköp — hos utmättningsman erhålla handräckning för godsets återtagande. Till stöd för förslaget har bl. a. anförts att det kan förekomma fall då köparen genom tredska eller på annat sätt försvårar för säljaren att avhämta godset.

Utskottet vill i anledning av vad sålunda förekommit understryka att det enligt 4 § första stycket andra punkten i lagförslaget är en förutsättning för själva rätten att frånträda avtalet, att köparen håller godset tillgängligt för säljaren, vilket innebär att köparen skall göra det möjligt för säljaren att avhämta godset. Om köparen är oanträffbar för säljaren eller om denne på grund av annan omständighet, som beror av köparen, är satt ur stånd att hämta godset, är följaktligen nämnda förutsättning för tillämpning av lagen inte uppfylld och köparen således skyldig att fullgöra sin del av avtalet.

Med hänsyn härtill föreligger enligt utskottets mening inte skäl att i lagen införa bestämmelser om möjlighet för säljaren att vända sig till utmättningsman för att kunna återta godset.

I det utkast till formulär till underrättelse enligt 2 § lagförslaget, som fogats till propositionen, har köparens skyldighet att verka för att säljaren skall kunna avhämta godset kommit till uttryck i punkt 3, där det bl. a. föreskrivs att köpare skall *se till* att säljaren kan hämta godset. Utskottet vill dock ifrågasätta om det inte i klarhetens intresse också bör framgå att underlåtenhet av köparen i nämnda hänseende medför att han förlorar rätten att avbeställa. Vidare vill utskottet förorda att avbeställningssedeln utformas så att köparen har att ange tider som är lämpliga för godsets avhämtande. Några ytterligare föreskrifter för att belysa följderna av att köparen inte berett möjlighet för säljaren att avhämta godset kan inte anses erforderliga.

Motionerna 1971: 1436 och 1971: 1438, får, såvitt nu är i fråga, anses besvarade genom vad utskottet sålunda anför.

Installationskostnader

I motionen 1971: 1436 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp) yrkas att riksdagen beslutar att kostnaderna för skriftligt beställda och kontant betalade installationer skall bestridas av köparen även om köpet återgår. Till stöd för yrkandet åberopar motionärerna som exempel att en person köper en tvättmaskin och har stort behov av att få den levererad och installerad omedelbart. Om säljaren utför installationen står han risken för installationskostnaderna, eftersom kunden kan ångra sig. Detta förefaller motionärerna olämpligt, och de framhåller att føljen torde bli att sådan installation ofta inte utförs förrän efter ångerperioden, vilket inte kan anses konsumentvänligt. Motionärerna anser därför att installationskostnaderna bör bestridas av köparen även om köpet går tillbaka. De tillägger dock att härför bör fordras att köparen uttryckligen och

skriftligen begärt den omedelbara installationen och — såsom ytterligare tecken på köpvilja — att denna betalats kontant före eller senast i samband med installationen. Också i motionen 1971: 1438 av herr Söderström m. fl. (m, c, fp) fäster motionärerna uppmärksamheten på det problem som kan uppstå om installation utförs vid kontraktsskrivningen och kunden därefter ångrar köpet. Motionärerna har inget yrkande utan säger sig förutsätta att utskottet har sin uppmärksamhet riktad på frågan om vem som i dylika fall skall betala installationen.

I propositionen har den av motionärerna uppmärksammade frågan inte berörts. Enligt utskottets mening kommer de fall då frågan blir aktuell sannolikt att bli mycket fåtaliga, framför allt med hänsyn till att det torde höra till undantagen att köparen över huvud taget får varan levererad innan ångerfristen löpt ut. Att för det fåtal fall det kan röra sig om komplicera regelsystemet anser utskottet inte lämpligt. I sammanhanget bör hållas i minnet att säljaren till skillnad från köparen har möjligheter att kalkylera in utgifterna för ett antal installationer bland sina allmänna omkostnader. Den prisförhöjning som kan bli följden härav torde bli mycket liten.

På grund av vad sålunda anförts bör motionerna 1971: 1436 och 1971: 1438, båda såvitt nu är i fråga, inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Försäljning och kontraktsvillkor på främmande språk

I motionen 1971: 1436 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp) anförts att det inte bör förekomma att — såsom ibland sker — försäljare som kan tala svenska använder ett främmande språk för att skaffa sig övertag över kunden. Tillvägagångssättet medför att missförstånd kan uppstå och att informationen blir mer ofullständig. Motionärerna anser att man bör komma till rätta med detta oskick genom lagstiftningen om otillbörlig marknadsföring och hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar vad sålunda anförts beträffande hemförsäljning på främmande språk.

Motionärerna pekar vidare på att kontrakt som upprättats på främmande språk utgör ett näraliggande problem, eftersom dylika kontrakt försvårar för köparen att sätta sig in i kontraktets detaljer om garanti-bestämmelser m. m. Motionärerna yrkar därför att riksdagen beslutar att kontrakt och övriga villkor som upprättas vid hemförsäljning måste vara avfattade på svenska eller försedda med fullständig översättning.

Såsom motionärerna själva antytt torde möjligheter föreligga att med stöd av lagen om otillbörlig marknadsföring komma till rätta med att försäljare, som kan svenska, använder främmande språk för att skaffa sig övertag över kunden. Det ankommer således på de institutioner, främst konsumentombudsmannen, som anförtröts tillämpningen av nämnda lag att angripa en dylik ohederlig marknadsföring. Någon riksdagens åtgärd syns därför inte böra komma i fråga.

Vad beträffar frågan om kontraktsvillkor på främmande språk vill utskottet hänvisa till att departementschefen i propositionen 1970: 57 angående otillbörlig marknadsföring m. m. på s. 88 anfört att det bör vara möjligt för marknadsrådet att förbjuda en näringsidkare att vidare använda ett visst kontraktformulär om detta är utformat på ett försåtligt sätt så att kunden får en oklar eller felaktig bild av dess innebörd. En sådan situation kan enligt utskottets mening föreligga om en person föreläggs ett kontrakt som avfattats på ett språk, som han inte behärskar. Även nu ifrågavarande förfarande torde sålunda kunna angripas med stöd av lagen om otillbörlig marknadsföring, varför yrkandet i motionen 1971: 1436 om lagstiftning för att komma till rätta med problemet inte bör vinna bifall.

Lagförslaget i övrigt

De delar av lagförslaget som inte behandlats i det föregående föranleder ingen crinran från utskottets sida.

Hemställan

Utskottet hemställer

- A. att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1437, såvitt avser frågan om vad som är att anse som fast försäljningsställe, antar 1 § första stycket i det vid propositionen 1971: 86 fogade förslaget till lag om hemförsäljning m. m.,
- B. att riksdagen med avslag på motionerna 1971: 1436 och 1971: 1437, båda såvitt avser frågan om kontantköp skall omfattas av lagstiftningen, antar 1 § tredje stycket i lagförslaget,
- C. att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1435 samt motionerna 1971: 1436 och 1971: 1438, båda såvitt avser frågan om längden på den tidsfrist, inom vilken säljaren skall avhämta avbeställt gods, antar 5 § första stycket i lagförslaget,
- D. att riksdagen antar förslaget till lag om hemförsäljning m. m. i de delar som inte omfattas av hemställan under A—C,
- E. att riksdagen avslår följande motioner, nämligen
 1. 1971: 1436;
 2. 1971: 1437; samt
 3. 1971: 1438i vad de inte kan anses besvarade genom vad utskottet ovan hemställt.

Stockholm den 18 maj 1971

På lagutskottets vägnar

DANIEL WIKLUND

Närvarande: herrar Wiklund i Stockholm (fp), Svedberg (s)*, Sundelin (s), fröken Anderson i Lerum (s), herrar Lidgard (m), Hammarberg (s), Börjesson i Falköping (c), fru Åsbrink (s), herrar Sjöholm (fp), Winberg (m), Andersson i Södertälje (s), fru Jonäng (c), herr Israelsson (vpk), fru Olsson i Helsingborg (c)* och fru Nilsson i Sunne (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering

Reservationer

Vid A i utskottets hemställan

I. beträffande frågan om vad som är att hänföra till fast försäljningsställe

av herr Israelsson (vpk), som ansett

a) att det avsnitt av utlåtandet som börjar på s. 45 med orden "Utskottet finner" och som slutar på samma sida med orden "vinna bifall" bort ha följande lydelse.

Såsom motionärerna understrukit är situationen för konsumenter, som besöker försäljningsställe på mässa, utställning o. d. vilket upprättats för viss begränsad tid och där demonstration av varor sker, ofta sådan att de befinner sig i ett psykologiskt underläge i förhållande till talföra och påträngande försäljare. Om den föreslagna lagstiftningen skall kunna ge konsumenterna det skydd som åsyftas, bör därför inte dylika försäljningsställen anses som fasta försäljningsställen. På grund härav tillstyrker utskottet bifall till motionsyrkandet att i lagtexten skall intas en bestämmelse, vari utsägs att försäljningsställe på mässa, utställning o. d., vilket upprättats under begränsad tid, i lagen om hemförsäljning inte skall anses som fast försäljningsställe,

b) att utskottet bort hemställa

att riksdagen — med förklaring att visst tillägg bör göras i 1 § första stycket i det vid propositionen 1971: 86 fogade förslaget till lag om hemförsäljning m. m. — med bifall till motionen 1971: 1437, såvitt avser frågan om vad som är att hänföra till fast försäljningsställe, för sin del antager 1 § första stycket i följande såsom *utskottets förslag* be-tecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

Denna lag äger tillämpning vid yrkesmässig försäljning av lös egendom, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk, i fall då köparen avger anbud eller svar på anbud vid sammanträffande med säljaren eller ombud för denne i köparens bostad eller eljest

(Utskottets förslag)

Denna lag äger tillämpning vid yrkesmässig försäljning av lös egendom, som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk, i fall då köparen avger anbud eller svar på anbud vid sammanträffande med säljaren eller ombud för denne i köparens bostad eller eljest på an-

(Kungl. Maj:ts förslag)

på annan plats än säljarens eller ombudets fasta försäljningsställe.

(Utskottets förslag)

nan plats än säljarens fasta försäljningsställe. *Försäljningsställe på müssa, utställning o. d., vilket upprättats under begränsad tid, är i denna lag ej att anse som fast försäljningsställe.*

Vid B i utskottets hemställan

II. beträffande frågan om kontantköp skall omfattas av lagstiftningen av herrar Sjöholm (fp) och Israelsson (vpk), vilka ansett

a) att det avsnitt av utlåtandet, som börjar på s. 49 med orden "Enligt utskottets" och som slutar på samma sida med orden "vinna bifall" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening får de skäl för att också kontantköp skall omfattas av lagstiftningen, vilka framförts i nämnda remissvar och i förevarande motioner, anses vara tungt vägande. Sålunda gäller, såsom anförts i motionen 1971: 1436, också vid kontantförsäljning att köparen befinner sig i ett psykologiskt underläge och att han saknar möjlighet att jämföra pris, kvalitet m. m. i fråga om konkurrerande produkter på det sätt som han kan göra vid besök i varuhus eller i flera med varandra konkurrerande butiker, dvs. just omständigheter som föranlett den aktuella lagstiftningen. Enligt utskottets mening kan det vidare inte anses principiellt mindre tilltalande att ge en köpare som betalat kontant samma möjlighet som den som ingått kreditavtal att i lugn och ro fundera över det kloka i sitt beslut och att kunna ändra sig. Fastmera kan med fog hävdas att den som blivit övertalad till ett icke planerat köp och dessutom betalt varan kontant kan anses ha större anledning till ånger än den som slutit ett kreditavtal. På grund av vad sålunda upptagits finner utskottet för sin del att kontantköp också bör omfattas av lagstiftningen. Utskottet finner dock i likhet med bl. a. konsumentutredningen att en lämplig undre gräns för lagens tillämpning bör fastställas och utskottet föreslår att denna gräns sätts vid ett belopp om 50 kronor.

b) att utskottet bort hemställa

B. att riksdagen — med förklaring att viss ändring bör göras i 1 § tredje stycket i lagförslaget — i anledning av motionerna 1971: 1436 och 1971: 1437, båda såvitt avser frågan om kontantköp skall omfattas av lagstiftningen, för sin del antager 1 § tredje stycket i följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

I fråga om avtal, som slutes och på ömse sidor fullgöres vid sam-

(Utskottets förslag)

I fråga om avtal, som slutes och på ömse sidor fullgöres vid sam-

(Kungl. Maj:ts förslag)

manträffandet, gäller lagen endast om köparen betalar köpeskillingen eller del därav med användande av kreditbevis eller med belopp som han erhåller som lån av säljaren eller genom dennes förmedling.

(Utskottets förslag)

manträffandet, gäller lagen endast om vid kontant betalning köpeskillingen överstiger femtio kronor eller om köparen betalar köpeskillingen eller del därav med användande av kreditbevis eller med belopp som han erhåller som lån av säljaren eller genom dennes förmedling.

Vid C i utskottets hemställan

III. beträffande förslaget att vara som inte avhämtats inom tre månader utan vederlag skall tillfalla säljaren av herrar Wiklund i Stockholm (fp), Lidgard (m) och Winberg (m), vilka ansett

a) att det avsnitt av utlåtandet som börjar på s. 50 med orden "Utskottet finner" och slutar på samma sida med orden "1971: 1435 avslås" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner för sin del att de skäl, som departementschefen åberopat för att avbeställt gods efter viss tids förlopp skall tillfalla köparen utan vederlag, inte är bärande. Såsom motionärerna framhållit, torde det strida mot allmänt rättsmedvetande att en köpare som häver ett ingånget avtal skall göra sig en vinst genom att bli ägare till det avbeställda godset enbart därigenom att säljaren inte inom viss tid hämtat detsamma. Utskottet anser att den olägenhet, som säljarens försummelse att avhämta godset kan medföra för köparen, kan avhjälpas på annat sätt än genom den i lagförslaget upptagna bestämmelsen, exempelvis genom tillägg av bestämmelser i analogi med lagen den 31 mars 1950 om rätt för hantverkare att sälja gods som ej avhämtats. Vilken rättsteknisk metod som bör användas för att lösa problemet synes dock lämpligen böra övervägas inom Kungl. Maj:ts kansli. Enligt utskottets mening är det angeläget att frågan ges sådan förtur att förslag kan framläggas till höstsessionen av årets riksdag.

b) att utskottet bort hemställa

C. dels att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1435, såvitt avser yrkandet om ändring i 5 § första stycket, samt motionerna 1971: 1436 och 1971: 1438, båda såvitt avser frågan om längden på den tidsfrist, inom vilken säljaren skall avhämta avbeställt gods, antar 5 § första stycket i lagförslaget;

dels att riksdagen i anledning av motionen 1971: 1435 i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anfört rörande förslaget att avbeställd vara, som ej avhämtats inom viss tid, utan vederlag skall tillfalla köparen.

